

ATEŞKESİ BİNGÖL OLAYI MI BOZDU?

BİNGÖL OLAYI

BAŞLANGIÇ MI SONUÇ MU?

Kürt sosyalist, devrimci ve yurtseverlerine teslimiyet ve onursuzluğu dayatan, geleneksel inkar ve imha politikalarından vazgeçmeyen TC'nin bizzat kendisi, Bingöl olayının esas sorumlusu değil mi? Ölen askerler insan da, Kürt yurtseverleri "kurbanlık koyun" mu? Bu ve benzeri soruların soğukkanlı ve gerçekçi bir biçimde ele alınması gerekir ki sapla saman birbirinden ayrılabilin.

Sayfa 2

Haber Merkezi- 25 Mayıs'ta Elazığ-Bingöl karayolunu kesip kimlik kontrolü yapmakta olan ARGK birlikleri 33 asker ve 2 sivil öldürdüler. Basına yansıyan bilgilere göre, gerillaların yol kesme eylemi sırasında sivil bir araçta bulunan askerler, teslim alındıktan sonra öldürüldü. ARGK Bölge Komutanlığı tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada ise, öldürülen asker sayısı 41 olarak belirtilirken, olayın, gerillaların yol kesme eylemi sırasında devlet güçleri tarafından kendilerine ateş açılması üzerine meydana geldiği belirtildi.

Olaydan sonra ARGK gerillalarına yönelik olarak başlatılan operasyonların, Palu, Genç, Solhan, ve Lice ilçeleri arasındaki dağlık alanda yoğunlaştığı, operasyonların Korgeneral Necati Özgen tarafından yönetildiği bildirildi. Çatışmaların ikinci gününde Memdo (Bilaloğlu) köyü yakınlarında iki gerillanın cesedi bulundu. PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan, olaydan sonra KURD-HA'ya verdiği de-

Devamı s. 14'te

ATEŞKES SÜRECİNDE KİRLİ SAVAŞIN BİLANÇOSU VE DEMOKRATİK KİTLE ÖRGÜTLERİNDEN TEPKİLER

sayfa 4

MEDYA

Onbeş Günlük Haber - Yorum Gazetesi

GÜNEŞİ

1-15 Haziran 93

Yıl: 6

Sayı: 31

8000 TL

(KDV Dahil)

KURD LI EWRÛPA RABÛN SER PIYAN

Cemal Özçelik:

"TC imha ve inkar politikalarında ısrar ediyor"

12 Mart 1993 günü tutuklanıp cezaevine konulan Gazetemiz Sahibi Cemal Özçelik, 12 Mayıs günü İstanbul 3 Nolu DG-M'de yaptığı yazılı savunmada resmi ideolojinin gerçek yüzünü örneklerle gözler önüne sermeye çalıştı.

sayfa 8-9-10

Kürd dili araştırmaları üzerine

sayfa 11-12

Hovîtiya Tirkan, nijadperestiya Almanan

rûpel 16

Kurdên Ewrûpa di meşa azadiyê de

(Foto: Medya Guneşi)

BONN, STOCKHOLM, LONDRA (Medya Guneşi)- Di bin sloganên "Ji bo Kurdistanê azad û yekîtiya netewî em hêzên xwe xurt bikin" û "Gelê Kurd aşî û mafên xwe yên netewî û demokratîk dixwaze" hêz û rêxistinên Kurdistanê Bakûr; PKK, YEKBÛN, PSK, Havgirtin-PDK, RNK(KUK), TSK, PRK-(Rizgarî) û KAWA li Bonnê, li Londrayê û li Stockholmê meş û mîtingê çêkirin.

Meşa herî mezin li Almanya, li bajarê Bonnê çêbû; di dorê 100-120 hezar kesî de mirov beşdarî vê meşê bûn. Hawirdor bi rengên kesk, sor û zer hat xemilandin; meşin di hewayek cejnê de derbas bû. Hin kesên ku beşdarî mîtingê bûn, li hember bergeha yekîtiya netewî hêstirên çavên xwe rane-girtin.

Di mîtingê de bi muzîka ozanê Kurd Seîd Gebarî re marşa netewî ya gelê Kurd Ey Raqîb hat xwendin û ji bo şehîdên Kurdistanê daqîqeyek li ser piyan rawesta rêzgirtinê çêbû. Kesên ku beşdarî mîtingê bûn ji çar milan (Josephohe, Dûmahik r.14

MEDYA GÜNDEMİ

Bingöl Olayı Başlangıç mı Sonuç mu?

Devlet, ateşkesi kabul etmemekle daha ne kadar ayak diretecek; "Eşkiyayla pazarlık edilmez", "Gelsinler teslim olsunlar, Pişmanlık Yasası'ndan yararlansınlar" türü bıktırıcı demagojilerden ne zaman vazgeçilerek, geniş kamuoyunun istemi olan adımlar atılacak vb. onlarca, yüzlerce sorunun ortalıkta dolaştığı bir ortamda 25 Mayıs günü Bingöl'de meydana gelen ve 33'er ile 2 sivilin öldürülmesi, onlarcasının kaçırılmasına yolaçan olay, konuya ilişkin tartışmaları yeniden alevlendirdi. TC yetkilileri olayı kendi politikalarının uygulanmasına gerekçe ederek operasyonları yaygınlaştırırken, PKK yetkilileri olayı "misilleme hakkı" olarak değerlendirdiler.

Gıdalarını resmi ideolojiden alan, başarıları sıkıştıkça ırkçı-şoven kışkırtmalarla "milli" görevlerini yerine getirmeye çalışan basın-yayın organları, günlerce adeta savaş çığırtkanlığı yaptılar, yapıyorlar. Tek taraflı ateşkes ve sonrasında yaşanan süreçte "şahin"lik yapmayanlar, TC'nin de çıkarlarını gözeterek kimi çözümleri savunular bile ağır suçlamalara maruz kaldılar. "Vatan, Millet, Sakarya" şiarları günlerce manşetlerden inmedi; çifte standart ve ikiyüzlülük bir kez daha açığa çıktı.

Gerçekten neydi Bingöl olayı ve esas sorumlusu kimlerdi? Tek taraflı ateşkesle rağmen onlarca köy ve mezrayı boşaltan, yüzün üzerinde gerilla ve sivil Kürdü katleden, operasyonlarını durdurmamayan; üstelik bununla da kalmayarak özel olarak gerillalara, genel olarak da Kürt sosyalist, devrimci ve yurtseverlerine teslimiyet ve onursuzluğu dayatan, geleneksel inkarcı ve imha politikalarından vazgeçmeyen TC'nin bizzat kendisi, Bingöl olayının esas sorumlusu değil mi? Ölen askerler insan da, Kürt yurtseverleri "kurbanlık koyun" mu? Bu ve benzeri soruların soğukkanlı ve gerçekçi bir biçimde ele alınması gerekir ki sapla saman birbirinden ayrılabilirsin.

Ateşi Kesmeyen Devlet

Bingöl olayının daha iyi anlaşılabilmesi, PKK'nin tek taraflı ateşkes ilanından bu yana geçen sürede meydana gelen kimi gelişmelerin doğru değerlendirilmesi, şöyle bir gözden geçirilmesi gerekir. Bilindiği gibi PKK tarafından ilan edilen ve kimi eleştiri, uyarı ve önerilere rağmen

adım olarak genelde ulusal demokratik güçlerce de desteklenen ateşkesteki bu yana yaklaşık ikibuçuk ay geçti. Duyarlı kamuoyunun da yakından bildiği gibi gerillalar son Bingöl olayına kadar genel olarak ateşkesi uydular ve konunun bu yanıyla verilen sözlere sadık kaldılar.

Ne var ki basın-yayın organlarına yansıyan gelişmelerin de gösterdiği gibi, tek yanlı ateşkes ilanından bu yana devlet güçleri ateşi durdurmakla kalmadılar, cumhurbaşkanından en alt düzeydeki yetkiliye kadar bu konuda bir iyiniyet de sergilemediler. Diyarbakır ve İstanbul İHD şubelerinin 20 Mart 1993 gününden sonraki yaklaşık iki aylık süre içinde Kürdistan'da meydana gelen köy boşaltmaları, yakıp yıkmalar, infazlar, zoraki göçlerle ilgili hazırladıkları raporlar, devletin ateşi kesmek bir yana, ateşkes-ten yararlanarak kimi plan ve politikalarını daha bir inatla sürdürdüğünü göstermektedir.

Ateşkesin uzun süreli olabilmesi için ileri sürülen kimi acil istemler de şimdiki kadar yerine getirilmedi ve daha da önemlisi, getirileceğinin hiç bir işaretini yok. Aksine "Güvenlik güçlerimizin başarıları teröristleri silah bırakmaya zorladı, operasyonların durması söz konusu değil, bölgede asayiş sağlanana kadar çabalar sürecektir" türünden sözlerle atılan adımlar birer "zaaf" olarak değerlendirildi. Kürdü Kürde kırıdirtmanın aracı olan köy koruculuğu sisteminin kaldırılmayacağı açıkça belirtildi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin kaldırılması ve valilerin yetkilerinin artırılması adı altında tüm Türkiye ve Kürdistan'ı benzeri bir düzenleme içine alacak çalışmalar başlatıldı. Gerillanın dağdan indirilmesi adı altında önce Pişmanlık Yasası dayatıldı, sonradan aynı paralelde bir kararname çıkartıldı ve bu kararname de Bingöl olayından sonra donduruldu. Kürtçe radyo ve televizyon, eğitim ve öğretim, Kürt ulusal kimliğinin yaşamın

her alanında tanınması gibi güncel kimi talepler konusunda kaydadeğer bir adım atılmadı. Ve örnekler daha da çoğaltılabilir.

Yani TC hiçbir açıdan, tek yanlı ateşkesin kendisine yüklediği görev ve sorumlulukları yerine getirmede. TC yetkilileri bir kez daha sonu çıkmaz olan, faturasını başta Kürt halkı olmak üzere Türk halkının da ağır ödediği inkar ve imha politikasında ayak dirdiler. Onlar, akan kan ve gözyaşının esas sorumluları olarak enfasyona yüzde 50'ye yakın etkide bulunan trilyonları kirli savaşa aktarmayı sürdürüyorlar; ordunun üçte ikisini, özel timleri, polisleri, korucuları ve gizli-açık tüm güçlerini, iflas ettikleri artık geniş çevreler tarafından da ifade edilen politikalar için seferber ediyorlar.

Kürt ulusal demokratik muhalefetinin ulusal ve uluslararası planda yakaladığı fırsat ve elde ettiği olanakları yer ve zamanında değerlendirmek, başarıları giden yolda eksik ve yanlışlıkları elden geldiğince asgariye indirmek bugün her zamankinden daha da yaşamsaldır.

İşte Bingöl olayı böylesi bir süreçte meydana geldi ve toplumda farklı tepkilere neden oldu.

Bingöl Bir Sonuç

TC'nin yalın ve demagojilerinin etkisizleştirilmesi, oynanmak istenen oyun ve tezgahlanmak istenen komploların boşa çıkarılması için Bingöl olayının sağlıklı değerlendirilmesi gerekir. Bu nedenle Bingöl olayı, devrimci demokratik kamuoyu tarafından da çok yönlü değerlendirildi. Açıkta ki, TC'nin ısrarla sürdürdüğü kirli savaşa bir "misilleme" olduğu açıklanan Bingöl olayının, TC'nin politikalarının yolaçtığı bir sonuç ve esas sorumlusunun da TC olması, zamanlama ve eylem yöntemi açısından olumsuzlukları görmemezlikten gelmeyi gerektirmez. Zamansızdı, çünkü tek yanlı ateşkes kararının yürürlükte olduğu, aksi bir açıklamanın yapılmadığı bir dönemde eylem yapıldı. Askerlerin silahlı veya silahsız olmaları bir yana, etkisiz hale getirilenlere genel olarak savaş esiri muamelesinin yapılması gereği, yöntem açısından da eylemin olumsuzluğunu gösteriyor.

Öte yandan Bingöl olayı, zaten aralıksız sürdürülen operasyonların daha da yaygınlaştırılıp yoğunlaştırılmasında TC yetkilileri için yeni bir bahane oldu. Olay duyulur duyulmaz devlet yetkilileri "şahin"lik yarışına girercesine kirli savaşın nasıl daha da sonuç alıcı bir biçimde sürdürülmesi gerektiği konusunda peşpeşe açıklamalar yaptılar, resmi ideolojinin basın-yayın alanındaki uzantıları uygun bir "fırsat"ı ele geçirmenin hızıyla akıl hocalıklarını günlerce köşelerinde, manşet haberlerde göstermeye çalıştılar. Basına da yansıyan kimi haberlere göre, Ankara'da yapılan üst düzey bir toplantıda ulusal demokratik mücadelenin bastırılması için yeni kararlar alındı, eski kararlar yineleni. Benimsenen karar ve perspektiflere göre, sözümona "teröre", yani Kürtlerin ulusal kurtuluş mücadelesine karşı çıkmayan, devleti karşısında bulacak. Geçmiş yıllarda da Genelkurmay Başkanı'nın ağzından benzeri bir açıklamayla devlet yanlısı olmayan tüm Kürtlerin bir çırpıda "düşman" ilan edildiği hatırladadır. Yine Kürdistan'da operasyonları yöneten üst düzey komutanlar açıktan açığa "bizden günah gitti, taş üstünde taş bırakmayın" diyerek kendi gerçek niyetlerini ortaya koymaktan çekinmiyorlar. Ve sonuç biliniyor: Dağlar bombalanıyor, köy ve mezarlar yakılıp yıkılıyor; gerilla ve sivil insanlar pervasızca katlediliyor, yine kirli savaş naraları atılıyor.

TC'nin son Bingöl olayını da bahane ederek operasyonları yaygınlaştırıp yoğunlaştırması, savaş uçakları ve helikopterlerde dahil en modern savaş araç-gereçlerini kullanarak dağlık alanları bombalaması, köy ve mezarları yakıp yıkması, zaman geçirilmeksizin ulusal demokratik güçlerin en geniş kapsamlı birlikteliklerini de dayatmaktadır. Kürt ulusal demokratik muhalefetinin ulusal ve uluslararası planda yakaladığı fırsat ve elde ettiği olanakları yer ve zamanında değerlendirmek, başarıları giden yolda eksik ve yanlışlıkları elden geldiğince asgariye indirmek bugün her zamankinden daha da yaşamsaldır. TC'nin tek yanlı ateşkesi ve tüm iyiniyetli girişimlere verdiği cevap bilinmektedir. Kürdistan'da yine oluk oluk kan akıtılmakta, ferman üzerine ferman çıkarılmaktadır. Kürtlerin ateşle sınava sürüyor. Bu sınav, duygunun değil, mantığın sınava olacaktır. Ulusal işbirliği ve diyalog sürecinin bir an önce yaşamın her alanında mücadeleci birliklerle omuzlanması; bir yandan ateşkes dahil ulusal demokratik muhalefetin çıkarına olabilecek benzeri adımlar için çabalar sarfedilirken, diğer yandan da en zorlu günlere hazırlıklı olunması Kürt sosyalist, devrimci ve yurtseverlerinin titizlikle gözetmeleri gereken tarihsel bir görev ve sorumluluktur.

MEDYA'dan

Merhaba,

Gazetemiz başta devletin olmak üzere bir sürü zorluk ve engeli aşı aşı yayını sürdürüyor. Gazetemizin toplatılması adeta DGM'lerin bir alışkanlığı haline geldi. Daha Genel Yayın Yönetmenimiz cezaevinde iken tutuklanan Gazetemiz Sahibi Cemal Özçelik halen cezaevinde. "Türkiye'de düşünce özgürlüğü var" sözlerinin devletin en yetkilileri tarafından hergün tekrarlandığı bir ortamda 12 Mayıs'ta DGM'nin Cemal Özçelik'in tutukluluk halinin sürmesine karar vermesi düşündürücüdür. Özçelik'in ikinci duruşması 16 Haziran günü saat 15.00'te İstanbul 3 No'lu DGM'de yapıla-

Medya Güneşi'nin Şubat 1992 tarihli 15. sayısında yayınlanan yazılar nedeniyle İstanbul DGM'nin Yazı İşleri Müdürümüz Salih Bal için verdiği 5 ay hapis ve 41 Milyon 660 bin TL'lik para cezası yargıtayca onaylandı. Cemal Özçelik de aynı davada 85 Milyon TL'lik para cezasına çarptırılmıştı. 15. sayının cezasının çok kısa sürede onaylanması da ayrıca düşündürücüdür.

caktır. Demokratik kurum ve kuruluşları, tek tek kişileri Cemal Özçelik'in duruşmasına katılarak dayanışma göstermeye çağırıyoruz.

* * *

* * *

Uzun bir süredir Medya Güneşi'nin Diyarbakır Temsilciliği'ni sürdüren Vahit Aba arkadaşın yerine bu görevi Hamdullah Akyol arkadaş devraldı. Adını geçen sayımızda künyemize de yazdığımız Hamdullah Akyol arkadaşımıza hoş geldin diyoruz.

Bürolaşma ve muhabir ağını genişletme çabalarımız sürüyor. Bunun yanında gönüllü muhabirlerimizden de yazı ve haber bekliyoruz. Sosyalist, devrimci ve yurtseverleri yazı ve haberlerle gazetemizi güçlendirmeye çağırıyoruz.

Okuyucularımızın katkılarıyla yayını sürdüren gazetemizin satış paralarının zamanında gönderilmesi, abone sayısının artırılması başta Medya kolektifi çalışanları olmak üzere her okuyucumuzun görevidir.

Daha zengin içerikli bir Medya'da buluşmak dileğiyle...

Di Civaka Kurdî de Guherînên Sosyolojîk

Navenda Nûçeyan- Sosyolog İsmail Beşikçi di 22'ê Gulana 1993'an de li Stenbolêbi navê "Di Civaka Kurdî de Guherînên Sosyolojîk" konferanseke da. İsmail Beşikçi li ser guherînên civakî dîtinên xwe anîn ziman û got: "Guherînên Kurdistanê di pêvajoya tebîî ya guherînan da nebû ne. Li Kurdistanê şertên jiyânê li gor Tirkîyê gelek dijwar in."

Beşikçi rexne li nêrînên ku paşdemayîna Kurdistanê bi rewşa coğrafîk a Kurdistanê ve girêdidin, girt û ewha got: "Dîtinên weha çewt in, paşdemayîna Kurdistanê encama politikayên dewletê ye".

Beşikçi li ser guherîna civaka Kurdistanê de tesîrê tevgera gerîllayê sekînî û got: "tekoşîna ku li Kurdistanê tê dayîn, li ser jiyana civakî û siyasî ya Tirkîyê jî tesîrê baş kiriye û bûye sebêbê guherînên hêja. Beşikçi, rewşa jinên Kurd jî şîrove kir û da xwiyakirin ku, bi saya tekoşîna rizgarîya netewî ya Kurdistanê jinên Kurd di civatê de bûne xwe-diyê rojek siyasî.

Beşikçi li ser ehemiyeta peviyandina zimanê Kurdî jî sekînî û di vî warî de rexne li gerîllayan girt. Beşikçi ewha got: "Bi Tirkî peviyandina gerîllayan û zêde ehemiyetnedana zimanê Kurdî, kêmasiyek mezin e."

Konferansa İsmail Beşikçi jî alî Enstituya Kurdî hatibû amadekirin û jî alî beşdarîyan ve bi balkêşî hat guhdarîkirin.

İsmail Beşikçi

Alman Savcıya Göre Şerefkendi ve Arkadaşlarının Öldürülmesinden İran Sorumlu

HAMBURG (Medya Güneşi)- 1992 Eylül ayında Berlin'de PDK-İran Genel Sekreteri S. Şerefkendi ve arkadaşlarının öldürülmesi olayında, Federal Alman Savcısı ilk defa İran gizli haber alma teşkilatını suçladı.

Almanya'nın Karkruhe kenti savcısına göre, Vevak (İran Gizli Haber Alma Teşkilatı) ajanı Kazım Darabi, Sosyalist Enternasyonal Kongresi için Berlin'de bulunan PDK-İ Genel Sekreteri Dr. Said Şerefkendi ve üç arkadaşının öldürülmesi olayında, kendisine yardım etmeleri için dört Lübnan'lıyı bulmakla görevlendirildi.

Bilindiği gibi, Alman basını bu cinayetten başından beri İran devletini sorumlu tutmuştu. İran rejimi de bu suçlamaları reddetmişti. Diplomatik gözlemciler göre, ilişkilerini İran ile iyi tutmak için uzun zaman sessizliği tercih eden Alman hükümetinin, bu cinayetten İran'ı resmi bir şekilde suçlamasıyla, iki ülke arasındaki ilişkilerin önemli derecede zedeleneceği bekleniyor.

Şerafettin Elçi: "Menderes'in Partisine Katılmam Sözkonusu Değil"

Haber Merkezi- Şerafettin Elçi yaptığı basın açıklamasında DEP'in kuruluşundan önce Aydın Menderes'le görüştüğü, fakat Menderes'in partisine katılmasının gündeme gelmediğini, Mahir Kaynak'la telefonla veya yüzyüze görüşmediğini belirtti. Elçi, Özgür Gündem'in 19 Mayıs 1993 tarihli Avrupa baskısında yer alan konuyla ilgili haberin gerçekleri yansıtmadığını belirterek;

"Sayın Menderes, kişiliğine ve düşüncelerine değer verdiğim bir politikacıdır. DEP'in kurulmasından önce, kendileriyle fikir alışverişini düzeyinde bir görüşme oldu.

Bu görüşmemizde, kuracağı partiye katılım ve bunun koşulları üzerinde durma gibi konular gündeme gelmemiştir. Ayrıca vurgulamakta yarar görüyorum: Bu görüşme de, DEP'in kuruluşundan önce gerçekleşmiştir.

" DEP'in kuruluşundan ve benim DEP'le bağlarımı koparmamdan sonra, ne sayın Menderes'le, ne de ekibinden başka biriyle kuracakları partiye katılma konusunda herhangi bir görüşmem olmadı. Özgür Gündem gazetesinde çıkan haber, bu nedenle gerçeklere tümüyle aykırıdır" diyor.

DUYURU

Bir yazıdan dolayı 12 Mart 1993 günü tutuklanarak Sağmalcılar Cezaevi'ne konulan Gazetemiz Sahibi Cemal Özçelik'in duruşması 16 Haziran günü saat 15.00'te İstanbul 3 No'lu DGM'de yapılacaktır.

Genelde özgür basına, özelde gazetemize yönelik baskıları protesto ederek aktif dayanışma göstermek için demokratik kurum ve kuruluşları, tek tek şahısları Cemal Özçelik'in duruşmasına katılmaya çağırıyoruz.

PANORAMA

Osman AYTAZ

Bir Sempozyumun Ardından

Nûbihar dergisinin 16 Mayıs 1993 günü İstanbul President Hotel'de düzenlediği "Kürt Sorunu Nasıl Çözülür?" konulu sempozyum, sosyalistlerden İslamcılara kadar uzanan geniş bir çevreyi biraraya getirdi. Gerek tebliğciler, gerekse de müzakereciler, soruna ilişkin kendi yaklaşımlarını genel hatlarıyla dile getirdiler.

Kürt sorununun varlığı ve çözülmesi gerektiği konusunda genel bir görüş birliği olmasına karşın, çözüm yollarına ilişkin olarak farklı yaklaşımlar gündeme geldi. Zaman zaman kimi sert tartışmalara da sahne olan sempozyum, yıllardır kimi önyargılarla farklı kanallarda gelişen çabaların, en azından belli bazı kesimler açısından Kürt halkının kendi ulusal demokratik haklarına kavuşması mücadelesinde geniş birlikteliklere kanalize edilebileceğinin işaretlerini de verdi.

*

Çözümün yol ve yöntemleri konusunda taraflar ne denli farklı düşünsürlerse düşünsünler bu sempozyumla bir kez daha ortaya çıktı ki, Kürt ve Kürdistan sorunuyla artık toplumun geniş bir kesimi, hem de kimi aktif tutumlar geliştirecek boyutlarda ilgileniyor; günümüzde özellikle Kürt toplumunun geniş kesimini belli bazı temel amaçlar etrafında biraraya getirmek mümkündür.

Tartışmalarda gündeme gelen "İslamcı kesimin Kürt sorunuyla barışması" veya "Kürt aydınlarının İslamla barışması" türünden görüşlerin, önümüzde tüm yakıcılığı ile duran sorunun çözümünde önemli hareket noktaları olmadıklarını ve somut gerçekliği yansıtmadıklarını da belirtmek gerekiyor. Kürtleri boyundurukları altında tutan devletlerin, İslamî ve mezheplerini, kendi egemenliklerini sürdürmek için kullandıkları, Kürtleri komşu halklarla ve kendi içinde birbirine düşürdükleri bilinmektedir. Yine bir dizi Kürt ulusal ayaklanma ve direnişinde dini şahsiyetlerin, kimilerinde önderlik düzeyinde olmak üzere önemli roller üstlendikleri de biliniyor. Yani tartışmayı, birilerinin Kürt sorunu veya İslamla "barışma"sında değil, birarada olmaları gerekenlerin değişik önyargılarla farklı alanlarda, çoğu zaman birbirlerini en ağır ithamlarla suçlamalarının nedenlerini en aza indirme çabasında yoğunlaştırmak gerekir.

*

Kürt sosyalistleri ve devrimcilerinin savundukları, uğruna çok yönlü mücadele ettikleri çözüm yolları ile kimi İslamcı kesimlerin savundukları arasındaki farklılıkları görmezlik gelmek mümkün değil ve bu konuda önemli ayrımlar var. Sempozyumdaki tartışmalarda da görüldüğü gibi, değişik gerekçelerle Kürt sorununu görmezlikten gelerek Kürdistan'ı egemenlikleri altında bulduran devletlerin mevcut statüko ve ideolojilerinin savunuculuğunu yapan bazı İslamcı kesimlerden önemli bir kopuşu gerçekleştirmekte olan kimi İslamcı Kürtler de sorunun çözümünde ulus devletini dışlayarak "ümmeçiliği" savunuyorlar.

Sosyalist ve devrimciler ise sorunun çözümünde bağımsız devlet, konfederasyon, federasyon vb. çözümleri savunsalar da, hemfikir oldukları nokta, Kürt halkının kendi geleceğini özgürce belirleme hakkını gerçekleştirme koşullarına sahip olmasıdır. Kürt halkının tercihi bağımsızlık, konfederasyondan, federasyondan veya başka bir çözümden yana olabilir; ama bunun gerçekleşmesi için öncelikle Kürt halkının özgür iradesinin ortaya çıkarılmasının koşullarının yaratılmasının gerekliliği, sosyalist ve devrimciler tarafından genelde ifade edilen bir görüştür.

*

Kürt sosyalist ve devrimcileri öteden beri yurtsever dindarları da içine alan bir birlik politikasını savundular. Bu konuda günümüzde daha hassas davranılması gerektiği bilinmektedir. Fakat bunun yanında, resmi ideolojinin savunuculuğunu yapan geleneksel İslamcı çevrelerden önemli bir kopuşu gerçekleştirmekte olan İslamcı Kürtler de, Kürt ve Kürdistan sorununun Sunni-Alevi, Yezidi, Ateist; yani Müslüman olan ve olmayan her Kürdü ve de geleceğini Kürt coğrafyasında kurma amacıyla olan her Ermeni, Asuri, Yahudi ve benzeri ulusal topluluklardan gelme insanı doğrudan ilgilendirdiğini görmekle kalmamalı, bunun gereklerini çalışmalarında göstermelidirler. Dini inançlara saygılı, ama toplumun özgürlüğü ve mutluluğuna yönelen dinsel bağnazlığa ve bunun neden olabileceği düşmanlıklara karşı da duyarlı bir bilinçle sorunları değerlendirmek en gerçekçi tutumdur.

Çok iyi bilmeliyiz ki, önümüzde duran ulusal sorun, sosyalistinden yurtsever dindarına kadar herkesi ilgilendirmektedir ve bu sorunun çözümünde tartışmaları başka alanlara kaydırmamaya dikkat edip tüm potansiyeli ortak bir amaç doğrultusunda harekete geçirmek gerekir. Ulusal sorunun çözümünden sonraki toplum projelerimiz doğal olarak farklılıklar taşıyor ve taşıyacak; ama bu farklılıklar, halkın kendi özgür iradesiyle geleceğini belirleme koşullarının yaratılması, ulusal sorunun demokratik ve kalıcı bir biçimde çözülmesi mücadelesine engel olmamalı. Farklılıklarımızı politik dostluk ve karşılıklı saygı temelinde tartışabilmeliyiz. Böylesi bir anlayış oturtulursa başarılar kaçınılmazdır.

ATEŞKES SÜRECİNDE KIRLI SAVAŞIN BİLANÇOSU

Haber Merkezi- 20 Mart'ta başlayan ateşkestən bu yana Kürdistan'da devlet güçleri tarafından gerçekleştirilen katliam, işkence ve diğer hak ihlallerine ilişkin olarak İHD Diyarbakır ve İstanbul şubeleri tarafından birer rapor yayınlandı. İHD İstanbul Şubesi'nin 14 Nisan 1993'e kadar, İHD Diyarbakır Şubesi'nin ise 23 Mayıs 1993'e kadar meydana gelen gelişmeleri içeren raporlarına göre ateşkesin iki aylık bilançosu özetle şöyle:

20-31 Mart tarihleri arasında 10 kişi, Nisan ayında 13 kişi, 1-23 Mayıs tarihleri arasında ise isimleri belirlenebilen 4 kişi "faili meçhul" cinayetlerde yaşamlarını yitirdiler.

20-31 Mart tarihleri arasında; Mazıdağ'da 6, Tunceli'de 5 ve diğer yerlerde çıkan çatışmalarda da 6 olmak üzere toplam 17 gerilla şehid düştü. Nisan ayında; Bitlis'te 4, Maraş-Pazarcık'ta 11, Silopi'de 3, diğer yerlerde çıkan çatışmalarda da 8 olmak üzere 26 gerilla yaşamını yitirdi. 1-23 Mayıs tarihleri arasında ise; Siverek'te 3, Silopi'de 8, Kulp'ta 13, diğer çatışmalarda ise 4 olmak üzere toplam 28 gerilla katledildi. Bu raporlara göre iki ay içinde öldürülen gerilla sayısı 71 olarak belirlenmesine rağmen, PKK tarafından yapılan açıklamalarda bugüne kadar öldürülen gerilla sayısının 100'ün üzerinde olduğu belirtiliyor. Ayrıca 23 Nisan'da, Tunceli'nin Hozat ilçesinde 12 Dev-sol gerillası katledildi.

2 ay içerisinde devlet güçlerinin rastgele açtıkları ateş sonucu ve çeşitli operasyonlarda öldürülen sivil sayısı ise ilk belirlemelere göre 20'nin üstünde. Bunlar arasında 10 Mayıs'ta Hezil çayını geçerken "terörist" diye öldürülen 8 köylü de var.

27 Nisan'da çeşitli incelemelerde bulunmak üzere bölgede bulunan Aydın İnsiyatifi ve İHD heyetine Kelküm köyünde korucular tarafından saldırı düzenlendi; heyet üyeleri Zübeyir Aydar ve Tarık Ziya Ekinci dövüldü.

20.3.1993 tarihinden 5.5.1993 tarihine kadar (ateşkes süreci içerisinde) boşaltılan köy ve mezralar, boşaltılması istenen köy ve mezralar, evleri yakılan ve göç ettirilen ailelerin listesi şöyledir:

Boşaltılan köy ve mezralar:
Diyarbakır ili Lice ve Kulp

ilçeleri:

Köyler: Bavcanka(Savaş), Duderya(Konuklu), Araşka(Üçköy), Medara(Alaca), Tiyaxsê(Narlıca), Reşika(Başköy), Eskere(Yayla), Kamika(Akbulak), Badika Havre (Yayı), Dilet.

Mezralar: Eskar, Nedera, Nerçuk, Dimilya (Baloğlu), Çömlekçi, Salten, Şerefka, Çiçek, Safurnut, Delit, Basurtu.

Batman ili Sason ilçesi;

Köyler: Tenze, Herende, Heribe, Cacasa, Palmisa, Sexika, Helis, Şêxhêmza.

Mezralar: Malamer, Mala Hacıya, Grok, Mala Demira, Çay, Mala Mele.

Boşaltılmaları istenen köy ve mezralar:

Köyler: (Kulp'a Bağlı) Şêrnas (Aygün), Qeyser (Argün), Narcık.

Mezralar: (Karabulag'a bağlı) Koçak, Grendes, Beyrok, Kexirvank, Xwijart, Belin.

Evleri yakılan ve göç ettirilen aileler (Diyarbakır İHD tarafından tespit edilebilen aileler):

Tepecik: Meseline Ateş (13 nüfuslu), Hikmet Ateş (7 nüfuslu), Yusuf Yaşar (12 nüfuslu), Fahri Ateş (8 nüfuslu), Salih Tanrikulu (8 nüfuslu), M. Halim Tanrikulu (6 nüfuslu) A. Vahap Tanrikulu (5 nüfuslu), Baki Ateş (4 nüfuslu), H. Cemal Ateş (6 nüfuslu), H. Abdulkemir Ateş (5 nüfuslu), Abdulgaffur Ateş (6 nüfuslu), Mustafa Ateş (6 nüfuslu) Hayali Laçın (5 nüfuslu), İsmet Laçın (5 nüfuslu), M. Can Laçın (5 nüfuslu), Sabri Demir (4 nüfuslu), Haki Aktaş (10 nüfuslu), Baki Aktaş (8 nüfuslu), Şerafettin Demir (4 nüfuslu), Mehmet Yaşar (12 nüfuslu), Yusuf Demir (8 nüfuslu), Salihi Demir (9 nüfuslu), İbrahim Laçın (18 nüfuslu), Alaattin Can (16 nüfuslu), Salih Alacan (9 nüfuslu), Azize Gül (16 nüfuslu), H. Ali Ateş (7 nüfuslu), Saliha Ateş (2 nüfuslu)

Kulp Şerefka Mezrası:

Mehmet Cur (14 nüfuslu), Ahmet Cur (7 nüfuslu), Selman Bozkuş (3 nüfuslu), İbrahim Akyol (11 nüfuslu), Adnan Kılıç (9 nüfuslu), Yusuf Kılıç (8 nüfuslu), Murat Kılıç (7 nüfuslu), Abdulkadir Kılıç (4 nüfuslu), Azeddin Kılıç (8 nüfuslu), Besra Kılıç (5 nüfuslu), Abidin Noyan (10 nüfuslu),

Kulp Araşka Köyü: Şirin

Taş (8 nüfuslu), İhsan Taş (18 nüfuslu), Mehdi Taş (5 nüfuslu),

Bahri Ulaş (7 nüfuslu), Sefer Balcık (11 nüfuslu), Ahmet Balcık (4 nüfuslu), Raif Ulaş (9 nüfuslu),

Emin Kaya (7 nüfuslu), Habib Taş (7 nüfuslu), Vehbi Taş (6 nüfuslu), Resul Taş (7 nüfuslu).

Diyarbakır'da Demokratik Kitle Örgütlerinden Kirli Savaşa Tepki

DIYARBAKIR (Medya Güneşi):

Demokratik kitle örgütleri, sendikalar, meslek odaları temsilcileri yaptıkları ortak bir açıklama ile Kürdistan ve Türkiye'deki anti-demokratik baskılara, yargısız infazlara, köy boşaltılmalarına, bombalamalara karşı çıktılar. 27 Mayıs günü Diyarbakır Gazeteciler Cemiyeti lokasında düzenlenen basın toplantısında kamuoyuna sunulan ve **Bahri Zülkif Karakoç** (Harb-İş Şube 2. Başkanı), **M. Tahir Keskin** (Belediye İş Sendikası Diyarbakır Şube Sekreteri), **Ali Öncü** (Tas İş Diyarbakır 1 Nolu Şube Başkanı), **Mahmut Alpaslan** (DİSK Genel İş Diyarbakır Şube Başkanı), **Halil Öztopalan** (Yol İş Diyarbakır 1 Nolu Şube Başkanı), **Mehmet Yıldız** (Petrol İş Diyarbakır Şube Başkanı), **Zülkif Aydın** (Tek Gıda İş Diyarbakır Şube Başkanı), **Sadık Yaşar** (Tarım İş Diyarbakır Şube Başkanı), **Mehmet Tekin** (Tüm Maliye Sen Diyarbakır Şube Başkanı), **Hasan Gürlek** (Sağlık Sen Diyarbakır Şube Başkanı), **Selahattin Güvenç** (Tüm Sağlık Sen Diyarbakır Şube Y.K. Üyesi), **Yüksel Zengin** (Eğit Sen Diyarbakır Şube Sekreteri), **Veysi Varlık** (Tüm Haber Sen Diyarbakır Şube Y.K. Üyesi), **Metin Akin** (Ziraat Mühendisleri Odası, Diyarbakır Y.K. Üyesi), **A. Azir Akçan** (Halk Kültür Derneği Diyarbakır Y.K. Üyesi), **Güzel Ak** (MKM Diyarbakır Şube Müdürü), **Av. Sedat Aslantaş** (İHD Diyarbakır Şube Sekreteri), **Mehmet Keşli** (Newroz Dergisi Diyarbakır Temsilcisi), **Hamdullah Akyol** (Medya Güneşi Gazetesi Diyarbakır Temsilcisi), **Hüseyin Bora** (Özgür Halk Dergisi Diyarbakır Temsilcisi), **Sakine Fidan** (Mücadele Gazetesi Diyarbakır Temsilcisi), **Fehim Işık** (Deng Dergisi Diyarbakır Temsilcisi), **Cengiz Argüç** (Gerçek Dergisi Diyarbakır Temsilcisi), **Hanifi Yıldırım** (Demiryol Sen Diyarbakır Şube Tem.) tarafından imzalanan ortak basın açıklamasında şöyle deniliyor: "Türkiye'de ve ülkemizde, devlet, sürece damgasını halen de katliamlar ve yargısız infazlarla vurmaya devam ediyor. Bu durum özellikle ülkemizde Kürt halkının ve bir bütün olarak yurtsever yapıların attığı olumlu adımlara, ateşkes ve barış çağrılarına rağmen, DYP-SHP koalisyon hükümeti döneminde de hızdından birşey kaybetmemiştir. Katliamcı mantık adeta koalisyon hükümeti ile özdeşleşmiştir. Ki en nihayetinde son günlerde çatışma, köy yakma ve boşaltmaların giderek yeniden yaygınlaşma eğilimine girmesi koalisyon hükümetinin bu niyetinin ifadesidir. "Devlet güçleri Bingöl'de başlayan çatışma öncesinde de, sonrasında da katliamcı mantığını yeniden gündemleştirme fırsatını yaratmak istiyordu. Tüm

çabalar bunun içindi.

"İyi bilinmelidir ki; katliamcı mantık ve yaklaşımlar halklarımıza hiç bir yarar sağlamayacaktır.

"Yargılı, yargısız infazlar, tek tek ya da toplu katliamlar. Kürt ve Türk halklarının kaderi haline getirilmiştir.

"Gün olmuyor ki, gerek Türkiye'de ve gerekse ülkemizde yeni bir katliam ya da yargısız infaz haberi duyulmasın.

"Diline, kültürüne, değerlerine sahip çıkmak isteyen Kürt halkına, devletin bahşettiği şey kontrgerilla cinayetleri, katliamlar ve yargısız infazlar olmuştur. Halen de köyler yakılıyor, insanlar yerlerinden ediliyor, 'yurtseverim' diyenler kontrgerillanın kurşunlarına hedef oluyor. İnsan hakları, demokrasi' diyenler, geceleri evlerinden alınıyor, kaybediliyor, öldürülüyor. 'Sendikal haklarımız' diyen memurlar ya sürgün ediliyor, ya da kurşunlanıyor. Yerleşim birimleri halen de kurşunlanıyor, taranıyor.

"Daha dün, yurtsever olduğu için, Kutbettin Tekin Bismil'de gözaltında devletin nezaretinde iken, 'intihar etti' denilerek ailesine cenazesi teslim edildi.

"Daha birkaç gün önce özgür bir üniversite için mücadele eden Uğur Şara ve Şengül Yıldırım adındaki iki öğrenci evleri basılarak, terörle mücadele ekipleri tarafından kurşuna dizildi ve olay sırasında kaçıp kurtulan canlı tanık Ergül Uzundiz adındaki öğrenci can güvenliği olmadığı için saklanmak zorunda kaldı.

"Kulp'a haber için giden basın mensupları ilçede kalamadılar. Kalabilenlerin üzerinde de infaz provaları yapıldı. Fiili olarak özellikle de sosyalist ve yurtsever basın mensuplarının haber alma özgürlüğü engelleniyor.

"Geleneksel süreçte artık infaz ve katliamlar, demokrasi mücadelesi veren demokratik kurumları ve insanları tehdit ediyor. Demokratik mücadele verenler infazların soluğunu ensesinde hissediyor.

"Koalisyon hükümeti iktidara geldiği günden bu yana halklarımıza reva gördüğü bu politikalar nedeniyle suçludur.

"Devlet güçlerinin katliamlarını yansıtır biçimi ile bu politikalar bugüne kadar hizmet etmiş burjuva basını da suç ortağıdır.

"Devlet güçlerinin bu infaz ve katliamlarını kınıyor; günlük burjuva basını içinde yer alan ve halen birazcıkda olsa insani ve demokratik değerleri içinde taşıdığı iddia eden yazar-çizer kadrosunu gelişen infaz ve katliamlara, köy yakma ve boşaltmalara karşı kalemlerini daha gerçekçi kullanmaya çağırıyoruz."

Navenda Nûçeyan- Di roja 22.5. 1993'an de li Stenbolê ji alî Kovara Nûbiharê ve sempozyomêk bi navê "Pirsa Kurdî çewa çareser dibe?" hat çêkirin. Di sempozyomê de ji der û dorên cûr bi cûr gelek ronakbîr û siyasetvanên Kurd û Tirk beşdar bûn. Sempozyom di hewayek gelek demokratîk û xweş de derbas bû. Tarik Ziya Ekinci, Hikmet Ozdemir, Mehmet Metiner, Yilmaz Çamlıbel, Sabah Kara, Altan Tan û Husnu Okçuoglu di sempozyomê de teblîx pêşkeş kirin.

Di beşê duwemîn ê sempozyomê de ji muzakervanan Osman Aytar, Ahmet Zeki Okçuoglu, Hasip Kaplan, Abdurahman Durre, Feqi Huseyin Sağniç, Ali Bulaç, Şefik Beyar, İsmail Goldaş, Ercan Kanar, Felat Dilgeş û çend ronakbîrên din peyivîn.

Ji teblîxwanan Tarik Ziya Ekinci di axaftina xwe de bi pirranî li ser pirs demokrasiyê sekinî û ewha got: "Pirsa netewî û demokratîk a gelê Kurd li Tirkîyê temînata demokrasiyê ye. Tevgera demokrasiyê ya Tirkîyê, ji bo ku li Tirkîyê demokrasiyê ava bike, divê ku berî her tiştî çareserkirina pirs Kurdî ji xwe re bike prensîb. Demokrasiyê peyvek statîk nîne; ew pêvajoyek dînamîk e. Ew di riya pêşveçûna mirov û azadbûna kedê de pêvajoyek e. Li gor min li Tirkîyê demokrasiyê tune; azadiya ramanî û bawerî tune. Tiştê ku rejîmê beyan dike mîlîtarîzm e. Tirkîyê dewletek hukukî nîne, ew dewletek kanûnî ye." Tarik Ziya Ekinci axaftina xwe bi vî awayî tamam kir: "Li Tirkîyê gelê Kurd heye, tekoşîna netewî û demokratîk a vî gelî heye."

Di pey Tarik Ziya Ekinci de Dr. Hikmet Ozdemir peyivî. Hikmet Ozdemir bi çend tesbîtên "sosyolojîk" dest bi axaftina xwe kir. H. Ozdemir di axaftina xwe de ewha got: "Ji bo ku mesele bê fêmkirin divê ku sê nuqte bîn beyankirin. Yek, çewtiyên dewletê; du, çewtiyên yên ku li ser navê Kurdan ketine rê; sê, tesbîtkirina rastiya sosyolojîk." H. Ozdemir di axaftina xwe de beyan kir ku daxwazên federasyon an serxwebûnê ne rast in; lewra li Tirkîyê du civat tunin; civatek heye. H. Ozdemir ewha got: "Civatên Kurd û Tirk tunin. Dema ku hûn federasyonê biparêzin, divê ku hûn odayên mirovan ên razanê ji hevdu biqetînin. Heke îro nifûsa Kurdan bi pirranî koç nekiribûya rojava, wê gavê belkî mirov bikaribûya ji otonomiyê qal bikira. Yên ku li cografya Tirkîyê dijîn ketine nav hevdu; bi hev re keliyane." H. Ozdemir di axaftina xwe de beyan kir ku pirs ne di navbera Kurd û Tirkan de ye. Çareseriyê pirsê bi dewletê re ye.

Ji teblîxwanan Mehmet Metiner li ser rewşa dîrokî ya pirs Kurdî sekinî û di peyivîna xwe de beyan kir ku ev pirs pirsê herêmî û kevn e. M. Metiner di axaftina xwe de got ku federasyon wekî riyekê çareseriyê dê ji alî dewletên Tirkîyê, Îran, Iraqê û Suriyê ve neyê pejirandin; lewra ev dewlet dewletên netewî ne. M. Metiner di axaftina xwe de ewha got: "Împaratoriya Osmanî ji bo ku bêtir bac û bêtir leşker ji Kurdan bistîne berê xwe da Kurdistanê û ji serhildanên Kurdan re bû sebeb. Di dema "Cumhuriyet"ê de jî mantiqa 'tune bihesibîne û bipelçiqîne' hat pejirandin. Ji damezirandina Komara Tirkîyê heta niha politiqaya "redî mîras" tê emilandin. Çareseriyê pirs Kurdî ewaças ne dijwar e. Divê mafên netewî

Li Stenbolê sempozyomêk:

Pirsa Kurdî Çawa Çareser Dibe?

yên gelê Kurd bîn pejirandin. Daxwaza dewleta netewî çareserî nîne. Ev pirs di çarçowa dewleta unîter de dikare bê çareser kirin. Li Tirkîyê hêmana ku gelan digihîne hevdu Îslam e. Divê Kurd vê rastiye bibînin. Dema ku welatparêzên Kurd bi Îslamê re li hevdu bîn, dê çareseriyê pirsê hêsan bibe."

Ji teblîxwanan Yilmaz Çamlıbel li ser girîngiya naskirina civata ku em tê de dijîn sekinî. Yilmaz Çamlıbel di axaftina xwe de beyan kir ku di civata em tê de dijîn de gel hene, dîn hene û mezhebên cûr bi cûr hene. Y. Çamlıbel di axaftina xwe de ewha got: "Di çareseriyê pirsê civakî de metodên ilmî pêwîst in. Divê ku em objektîf bin. Di cihanê de sê bûyerên dîrokî hene: 1) Şoreşa Îslamê ya 622'an, 2) Şoreşa Fransîz a 1789'an, 3) Şoreşa Sovyetê ya 1917'an. Em yên çepgir (solcu)

gelê Kurd sekinî û ewha got: "Rewşa kulturî ya Kurdan pirs li paş maye. Kurd ne amadene ku bi hevdu re tevger bikin û yekitiyan pêk bînin. Di rewşek ewha de dewlet nayê avakirin. Bi tenê bi nêrîna Îslamî jî çareserî pêk nayê."

Sabah Kara li ser wezîfeyên ronakbîriyê jî sekinî û ewha got: "Ronakbîr ne yê zana ye, yê ku dipirse ew ronakbîr e."

Piştî Sabah Kara ji teblîxwanan Husnu Okçuoglu peyivî. Husnu Okçuoglu di axaftina xwe de li ser pirralbûna pirs Kurdî sekinî û di axaftina xwe de beyan kir ku zêde neheqî li ronakbîrên Kurd tê kirin; lewra xwe-diyê çareseriyê pirsê ew nînin.

Husnu Okçuoglu di axaftina xwe de ewha got: "Ez pêvajoyê jî çareseriyê girîngtir dibînim. Ez ne di wê baweriyê de me ku ronakbîrên Kurd xwe-

Beşek ji beşdarên sempozyomê

Şoreşa Sovyetê fêr dibin; lê di derheqê Şoreşa Îslamê de çi dizanin? Mihemed bi sazûmana koledariyê feodalîzmê hilweşand." Yilmaz Çamlıbel di axaftina xwe de beyan kir ku çareseriyê pirsê Kurdî girêdayî lihevkerina netewî ye û divê em ji hevdu êm bikin; riyê diyalogê pêşvetir bibin.

Di pey Yilmaz Çamlıbel de Berpirsiyarê Giştî yê Kovara Nûbiharê Sabah Kara peyivî. Sabah Kara bi awayekî giştî li ser nêrîna cûr bi cûr sekinî û di axaftina xwe de rexne li mantiqa "an bi tevayî an qet" girt. Sabah Kara ewha got: "Di nav Kurdan de yên ku statuqoyê diparêzin hene, yên ku mafên kulturî diparêzin hene. Musilmanên ku van nêrînan dipejirînin hene. Pirs ne bi tenê pirsê Kulturî ye; mantiqa "an bi tevayî an qet" neçareseriyê bi xwe re tîne. Xwedê bi xwe jî civatê bi mantiqa "an bi tevayî an qet" neguhartiye. Xwedê Îslamê di nav 23 salan de aniye."

Sabah Kara di axaftina xwe de li ser paşdemayibûna rewşa kulturî ya

wa împaratoriye mezî hebûn. 3-4 hezar sal e ku li Rohhilatanavîn organîzasyonên mezî hene. Dîsa li Rohhilatanavîn mozoyîqek gelan heye. Li tevê Rohhilatanavîn û qafkasan fonksiyona beyankar faqtora dîn e, Şerên gelan bi hevdu re tune, sedemê şeran berjewendiyên hanedanane. Sebebek şeran jî dîn e. Sebebek dîn jî pêkanîna mezhebî ne. Li Rohhilatanavîn û li Balkanan entegrasyonêk etnik heye. Di paşeroja Rohhilatanavîn de nêrîna netewperest û etnikî tunin. Pirsê Kurdî bi metodên ku ji der ve tîn îthalkirin çareser nabe. Ev problem bi nêrîna dewleta netewî derketin."

Altan Tan di peyivîna xwe de rexne li nêrîna dewleta netewî girt û ji bo Rohhilatanavîn modelek dewletê yê nû parast. Altan Tan ewha got: "Divê em nêrîna dewleta netewî deynin aliyekî. Divê sîstema eyaletê bê danîn. Zagonêk bingehîn a nû bê bisazkin. Li vî welatî şerê gel û dewletê heye. Divê ku ronakbîrên Kurd bi Îslamê re li hev bîn."

Di beşê duwemîn ê sempozyomê de muzakerevanan dîtinên xwe anîn ziman û bi pirranî li ser teblîxên ku hatibûn pêşkeşkirin munaqeshe çêbûn. Ji muzakerevanan Ahmet Zeki Okçuoglu got ku bila Îslam bi Kurdan re li hevdu bê, ne ku Kurd bi Îslamê re li hevdu bîn. Dîrokzan İsmail Goldaş, di çareserkirina pirsê Kurdî li ser zihniyeta mirovî sekinî û ewha got: "Otorîta desthilatdar di pirsê Kurdî de zihniyeteke afirandiyê. Ew zihniyet Tirkbûna Kurd e."

Berpirsiyarê Giştî yê rojnameya me Osman Aytar di axaftina xwe de rexne li dîtinên ku dewleta Kurdan naxwazin, girt, bi hin mîsalan durûtiya hin politîkayên şovenîst û statukope-restan anî ziman û got: "Di nav sînorên TC'ê de du meseleyên Kurdî hene: Yek, mesele Kurdên Kurdistanê ye, ya din jî mesele Kurdên ku li Tirkîyê dimînin e." Osman Aytar, li ser pirsê mafê çarenûsiya gelê Kurd jî sekinî û ewha got: "Di çareserkirina pirsê de hemû kes pêşniyariyên xwe dibêje, lê kes gohê xwe nade dengê gelê Kurd û napirse ka ew gel çî dixwaze. Divê neyê jibîrkirin ku dê biryara herî rast û herî dawî ji alî gelê Kurd ve bê dayin."

Felat Dilgeş li ser rewşa parvebûna gelê Kurd û Kurdistanê rawest û di axaftina xwe de ewha got: "Hemû kes jî yekîtiya Kurd û Tirkan; Kurd û Faris û Kurd û Ereban qal dike; lê kes li ser yekîtiya gelê Kurd û parvebûna Kurdistanê nasekine; vê rewşa parvebûnê ji bo Kurdan wekî qedere tê dîtin. Pirs ne pirsê Kurdî ye; pirsê pirsê Kurdistanê ye. Hevalên Musilman li dijî dewleta netewî ya gelê Kurd derdikevin û sazûmana Ummetî diparêzin; lê em ji agahdariyên xwe yên dîrokî û tecrûba Împaratoriya Osmanî dizanin ku Ummetê jî pirsê Kurdî re tu çareseriyekê neaniye. Ez vê nêrîna hevalên Musilman bi vî awayî tasfîr dikim: Di nav Kurdan de hesta avakirina dewleta Kurdî pêş ve çûye û îro Kurd di vî warî de gavên girîng davêjin; yanê Kurdan kevçiyê xwarinê birine ber devê xwe, birayên Musilman dibêjin: 'Emanêdî kes xwarinê bi devê xwe naxwe, kevçî bibin pozê xwe.'

Di nav ronakbîr û siyasetvanên ku di sempozyomê de nêrîna xwe anîn ziman de, bi tenê Felat Dilgeş axaftina xwe bi zimanê Kurdî kir.

Haber Merkezi- 22 Mayıs günü İstanbul Sepetçiler Kasrı'nda yapılan "Yeni Ortadoğu Düzeni ve Ateşkes" konulu panelde yeni Ortadoğu düzeni, Kürdistan'ın bu düzendeki yeri ve PKK'nin tek yanlı olarak ilan ettiği ateşkes tartışıldı. Komal Yayınevi tarafından düzenlenen ve Nevzat Sağnıç tarafından yönetilen panele Özgür Gündem Gazetesi Yayın Koordinatörü Mehmet Oğuz, Azadi Gazetesi yazarlarından Yılmaz Çamlıbel, Serketin Dergisi Yazı İşleri Müdürü Şahin Gül, Arya Yayıncılık'tan Kurtuluş Parlak, Komal Yayınevi Genel Yayın Yönetmeni Recep Maraşlı, Newroz Ateşi Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Mutlu, Medya Güneşi Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Osman Aytar ve Newroz Dergisi temsilcisi Zeynel Abidin Kızılyaprak konuşmacı olarak katıldılar.

Nevzat Sağnıç yaptığı açılış konuşmasında, Kürdistan üzerindeki paylaşım politikaları üzerinde durdu ve Kürdistan'ın boyunduruk altında tutulmasının kimi nedenlerine değindi.

Panelistlerden ilk konuşmayı yapan Mehmet Oğuz, ateşkesin kamuoyundaki etkileri üzerinde durarak, demokratik kitlenin örgütleri ve sosyalist grupların ateşkesle yeterince ilgiyi göstermediğini belirtti, devletin ateşkesle baskıyla karşılık verdiğini vurguladı. Yeni Dünya Düzeni organizatörlerinin de federasyon talebini desteklediklerini, ancak bu federasyonun içeriğinin tartışılması gerektiğini belirten Oğuz, "Onlar, bağımlı ve içi boşaltılmış bir federasyon istiyor" dedi.

Yılmaz Çamlıbel, ulus-devletin ve milliyetçiliğin ortaya çıkışı üzerinde kısaca durduktan sonra Kürtlerin ve Ermenilerin Osmanlı İmparatorluğu'nda devletleşmemelerinin nedenlerine dikkat çekerek, "Kürtler de Araplar gibi emperyalistlerle işbirliği yapmış olsaydı, şimdi devletleri olurdu. Bizim de her ulus gibi devletleşmeye hakkımız vardır. Emperyalistlerin Ortadoğu'ya bakış açılarını kavramalıyız" dedi.

Şahin Gül ise tarihsel gelişim içinde Kürt ve Kürdistan sorununa değinerek, Kürt halkının yıllarca baskılara direndiğini belirtti. Gül, TC içinde Kürt ve Kürdistan

Yeni Ortadoğu Düzeninde Kürdistan'ın Yeri Tartışıldı

sorununa bakışta iki görüşün olduğunu belirterek, "Halkın can güvenliği açısından ateşkes önemlidir, ateşkesi uzlaşmacı tavır olarak görmüyoruz" dedi.

Kürdistan'ın mevcut durumunun tarihsel kimi dönüm noktalarına, Körfez Savaşı ve sonrasındaki gelişmelere değinen Kurtuluş Parlak, ateşkes ilanı ile TC'ye sorunlu demokratik yollarla da çözümlenebileceği mesajının verildiğini belirtti, "Gelinen aşamada sorunun artık

belli bir siyasetin sorunu olmadığını anlattığına işaret etti.

Recep Maraşlı, savaşın TC tarafından dayatıldığını, durumun devam etmesi halinde direnişin meşru olduğunu belirterek, Yeni Dünya Düzeni'nin genelde bir ideolojik saldırısının olduğunu, buna dikkat edilmesi gerektiğini vurguladı ve "Devlet, hareketi legalize ederek düzeni hapsediyor" dedi.

Panel yoğun bir ilgiyle karşılandı.

Kürdistan mücadele tarihi, Körfez Savaşı ve sonrasındaki bazı gelişmelere değinen Mehmet Mutlu, ateşkes sürecinin teslimiyet süreci olmadığını belirterek, "Bu süreç Kürt halkının yaşadığı tüm parçaların birleştirilmesi olarak algılanmalı, Kürtler bunu kendi lehlerine çevirmelidirler. Bu süreçte emperyalistlere fırsat verilmemelidir" dedi.

İlk turun son konuşmacısı Osman Aytar, Yeni Dünya Düzeni'nde Ortadoğu ve Kürdistan'ın yeri ve önemine değinerek, Kürt ve Kürdistan sorununu çözme girişim ve çabalarının nedenlerine dikkat çekti. Herkesin hesaplarının olduğu günümüzde Kürtlerin de hesabının olması gerektiğini vurgulayan Aytar, Kürtlerin ortaya çıkan fırsat ve olanaklardan yararlanmaları gerektiğini belirtti. Hesabımıza gelsin veya gelmesin günümüz dünyasının gerçeğinin görülmesi gerektiğine, kişilikli bir politika ile gelişmelere müdahale edilmesinin önemine değinen Aytar, sosyalistinden dindarına kadar kadar her Kürt yurtseverinin yüzünü, kendi düşüncelerine denk düşen devletler yerine, Kürdistan'a çevirmeleri gerektiğini belirtti. Ateşkesin olumlu bir adım olduğunu işaret eden Aytar, "Sosyalistlerden yurtsever dindarlara kadar bütün ulusal demokratik güçlerin birliği ateşkesden daha önemlidir. Girilen işbirliği ve diyalog sürecinde hatalara azami dikkat etmek gerekir. Kürtler kendi düzenleriyle sürece müdahale ederse başarılar kaçınılmazdır" dedi.

Panel gününün sabahı gözaltına alınan ve bu nedenle geç geldiği için ikinci turda konuşan Z. Abidin Kızılyaprak, sosyalist sistemin çökmesiyle Yeni Dünya Düzeni'nin oluştuğuna, bunun etkilerinin Ortadoğu'da görüldüğüne dikkat çekerek, "Mevcut ateşkes süreci, klasik ateşkeslerden farklıdır. Bu ateşkesle PKK devletin önüne bir partiyi değil bir sorunu koymuştur. Ateşkes Türk toplumunu da etkiliyor" dedi.

Yoğun bir ilgiyle izlenen panelin sonunda sorulara geçildi. Panelistlerin yazılı ve sözlü soruları cevaplandırılmalarıyla panel sona erdi.

DİSK GENEL-İŞ SENDİKASI 8. BÖLGE GENEL KURULU YAPILDI

Diyarbakır (Medya Güneşi)- DİSK Genel-İş Sendikası 8. Bölge 1. Olağan Genel Kurulu 16 Mayıs tarihinde Diyarbakır'da yapıldı.

DİSK Genel Merkezi adına açılış konuşmasını İsmail Hakkı Ünal'ın yaptığı kongrede 8. Bölge Yönetim Kurulu adına Hacı Yiğit konuştu.

Hacı Yiğit; 8. Bölge Yönetim Kurulu adına yaptığı konuşmada, DİSK'in oluşumuna ve ilkelerine değinerek, TÜRK-İŞ'in "Partiler üstü", "Siyaset dışı kalma" formülüne DİSK'in karşı olduğunu belirterek; "Sendikamız sadece ücret artışı talep eden bir sendika olmayacak ekonomik demokrasi ile siyasal demokrasi mücadelesini içine sürdürecektir" dedi. Yiğit, Türk-İŞ'in bugünlere gündemine demokrasiyi aımasını memnun karşıladıklarını, fakat bu konuda Türk-İŞ'in samimi olmasını beklediklerini belirtti.

Hacı Yiğit, siyasal iktidarların, 70 yıldır çalışan sınıflardan "millî birlik ve beraberlik" adına fedakarlık istediklerini,

fakat bu fedakarlık biçiminin çalışanları hak ve özgürlüklerinden yoksun bıraktığını değinerek, "Biz özgür, demokratik toplum için her türlü fedakarlığa hazırız. Ama bugüne kadar egemenlerin bizden istediği fedakarlık biçiminde hayır diyoruz" dedi. Koalisyon hükümetinin iki yüzlülükten vazgeçmesi gerektiğini belirten Hacı Yiğit;

"- Devlet Kürt halkına yönelik terör/imha politikasını geri alarak Kürt halkının demokratik, insani, ulusal haklarını tanımmasını,

- Kürdistan'da akan kanın durdurulması için ateşkesin tarihi bir fırsat olduğunun görülerek ateşkesle uyulmasını,

- Yargısız infazlara, kontrgerillanın faili meçhul cinayetlerine, kitap toplatmalarına, düşünceye para ve hapis cezasına, olağanüstü hal yönetimine, Millî Güvenlik Konseyi'nin (MGK) devlet yönetimindeki ağırlığına, yerel yönetimler üzerindeki hukuki ve fiili vesayete, din üzerindeki güdüme, işe alınmalarda güvenlik soruşturmasına son verilmesini,

- Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası tüm sözleşmelere uygun yasal düzenlemeler getirmesini, iş ve işçi yaşamında İLO sözleşmesine uymasını.

- Serbest toplu pazarlık önündeki engel ve tuzaklarla dolu mevzuatın çağdaş

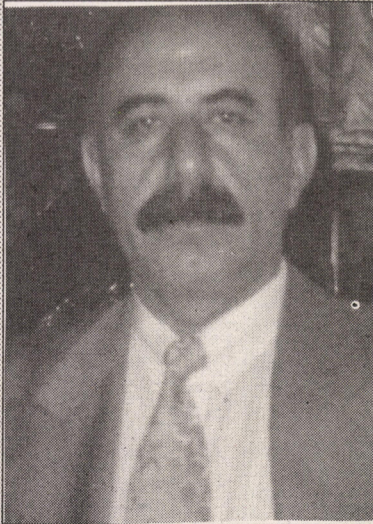
demokratik toplum gereklerine uygun olarak yeniden düzenlenmesini" istedi.

Konuşmasının son bölümünde, DİSK üzerindeki baskılara da değinen Hacı Yiğit;

"- Bu engel ve tuzaklara karşı; bağımsız sendikacılık anlayışımızla, demokratik örgüt anlayışımızla işçi sınıfının en güçlü kitle örgütü olacağız.

- Geçmişteki tecrübelerimiz, geleceğimizin teminatıdır" diyerek konuşmasını bitirdi.

Kongre seçimlerine iki liste girdi. Yapılan seçimler sonucu Naif Aydın'ın başkanlığındaki liste kazandı. Yönetim Kurulu asil üyeliklerine; Hacı Yiğit, M. Emin Kardeş, Serdar Ekingen, Ali Yıldız, Kasım Elçi, Hayrettin Zenderlioğlu, İbrahim Gültepe ve Yunus Karhan; yedek üyeliklerine Mahmut Timurtaş, Sadık Kaya, Hatip Seyitoğlu, Sıddık Değirmen, Ahmet Bakır, A. Kadir Öner, Mustafa Aktaş ve Hayrettin Şalcı seçildi.

Naif Aydın

Kürdistan Ulusal Kurtuluş Hareketi (KUKH), tarihinin önemli dönemlerinden birini yaşıyor. PKK'nın 17 Mart'ta ilan ettiği ateşkesten sonra, önce PSK sonra daha farklı bir içerikte PDK-Hevgirtin ile imzaladığı protokoller yeni sürecin en önemli gelişmeleridir.

PKK'nin 16 Mart'a kadar sürdürdüğü tutum bir yana böyle bir süreci başlatması, siyasal çevrelerde haklı olarak bir dizi soruyu da beraberinde getirdi. PKK ileride her zamanki gibi "taktik" diye nitelendireceği yeni bir süreç mi başlatıyor? 16 Mart'tan 18 Mart'a PKK dışındaki Güney ve Kuzey Kürdistan'lı siyasal örgütlenmelerde ne tür yaklaşım değişiklikleri oldu da bu örgütler ajan, uşak, işbirlikçi vb. enfasyonist suçlamalarla dolu bir düzeyden yurtsever Kürt örgütlerine dönüştüler? PKK'de ne tür değişiklikler oldu da 16 Mart'ta bu ölçüde değişti? İmzalanan protokoller PKK'nin özelleştirisi olarak ele alınabilir mi? Güney Kürdistan Federe Devleti'nde 16 Mart'tan 18 Mart'a ne tür siyasal dönüşümler oldu da, birden korunulması gereken önemli bir mevziye dönüştü? Sorular daha da arttırılabilir. Fakat şu bilinmeli ki sorulara dün ve bugün diyalektik yaklaşımıyla cevaplar aranmazsa yarın bağlantısı sağlıklı kurulamaz.

Önemli bir soru da şudur; Kürt hareketlerine yönelik cephe çağrılarını da içeren mevcut protokollerin, sorumlu bir tavır olduğu ve geliştirilecek ilişki ve çalışmalar için sağlıklı bir yol açtığı düşünülebilir mi? Örneğin PSK ve PKK, PDK-Hevgirtin ile yapılan protokolde olduğu gibi sadece diğer Kürdistanlı örgütlere çağrı yapıp Cephe ile ilgili düzenlemeleri geniş kapsamlı örgütler toplantısına bırakamazlardı mı? Oysa ne yapıldı; bir bütün olarak cephe sorununda Kuzey KUKH'nin ortak paydası olamayacak geri, batının öteden beri dillendirdiği sınırlar içi çözüme uygun, TC'yi de ürkütmeden kaçınan federasyon talebi ile Kürt hareketini angajmana alma gayreti ile yorumlanabilecek bir protokol ortaya çıkartıldı.

Açık olmak gerekir, Kuzey KUKH ulusal bazda Güney Kürdistan'daki kadar örgütlü bir potansiyele sahip değil. KUKH'nin ve Kürt halkının TC'nin hangi reform girişimini ne ölçüde göğüsleyip aşabileceği de önemli bir sorun olarak orta yerde duruyor. KUKH, reformlara karşı sınanmış değil. Böyle bir durumda UKH örgütlenme potansiyellerini geri taleplere dayandıramaz. Geri taleplerle örgütlenmiş kitleler, ileri talepler için adım atma fonksiyonlarını yitirirler. Ulusal kurtuluş hareketlerinde önemli bir destek olarak görülmesi gereken uluslararası demokratik kamuoyu, ileri taleplere destekte zorlanır. Oysa günümüzde, devlet sınırlarının tarla sınırları gibi değiştiği dikkate alınırsa KUKH'nin statükocu çözümleri savunması için hiçbir neden göremiyorum. Kaldı ki dünyada federatif devletler deneyimi günümüzün en kanlı boğazlaşmalarına yol açmışken KUKH tüm bu deneyimleri görmezden gelemez. Bugün bağımsız Kürdistan hedefi, gelecekte bölgesel birliklere kapalı olmak da de-

YENİ SÜREÇ ve DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

● Seyda Alpşen

ğildir. Dünyada yaşanan deneyimler gösteriyor ki ulusal devletler oluşmadan, ulusal kurumlar oluşturulmadan uluslararası birlikler yaratılamıyor. Özellikle KUKH açısından, Güney ve Kuzey Kürdistan'ın birleşme şansının tarihsel olarak en uygun olduğu koşullarda federasyon talebini göndemleştirmek Kuzey Kürdistan'da gelişen ulusal bilinçlenme sürecini reformlara feda etmek demektir.

KUKH'yi Fars, Arap, Türk devrimci demokratik hareketlerinden ayıran ve canlı kılan en temel özellik, onun dayandığı dinamiğin bölgesel olmasıdır. KUKH projelerinin dört parçaya yayılması ve giderek bölgenin demokratikleşmesi, mücadelenin de önünü açacaktır. Bu anlamda Medya

si Kürdistan'a özgürlük" sloganı oldu.

Diğer taraftan UDG'lerin birliğine yönelik çağrılarını, Ali Fırat ya da Yücel Baran'ın Yeni Ülke'de yazdıkları gibi PKK tarafından defalarca dillendirildiği vurgusu, gerçekte diğer UDG'lerle toplanma sürecinde kamuoyuna "PKK defalarca söylemişti" ön "kazanımıyla" diğer politik hareketleri susturma eğilimlerine işaret ediyor ki bu tavır samimi olunmadığı izlenimini vermekten başka işe yaramıyor. Kamuoyu çok yakından biliyor ki, daha önce sözünü ettiğim enfasyonist, ideolojik içerikten yoksun suçlamalarıyla PKK, UDG'ler arasındaki tartışma ve bilgi alışverişinden uzak tek politik gruptu. Aksine 1992'de kongrelerini yapan YEKBÜN, PSK, KAWA,

Önemli bir soru da şudur; Kürt hareketlerine yönelik cephe çağrılarını da içeren mevcut protokollerin, sorumlu bir tavır olduğu ve geliştirilecek ilişki ve çalışmalar için sağlıklı bir yol açtığı düşünülebilir mi? Örneğin PSK ve PKK, PDK-Hevgirtin ile yapılan protokolde olduğu gibi sadece diğer Kürdistanlı örgütlere çağrı yapıp cephe ile ilgili düzenlemeleri geniş kapsamlı örgütler toplantısına bırakamazlardı mı? Oysa ne yapıldı; bir bütün olarak cephe sorununda Kuzey KUKH'nin ortak paydası olamayacak geri, batının öteden beri dillendirdiği sınırlar içi çözüme uygun, TC'yi de ürkütmeden kaçınan federasyon talebi ile Kürt hareketini angajmana alma gayreti ile yorumlanabilecek bir protokol ortaya çıkartıldı.

Güneşi'nin vurguladığı UKKTH'na yönelik ortak payda formülasyonu uygun sayılabilecek bir açılamdır. Bu açılım, cepheyi tartışacak farklı politik örgütlenmelerin ilerki süreçlerde kendi yaklaşımlarını herhangi bir angajmana sokmadan kamuoyuna sunma avantajlarını doğuracaktır.

Federasyon önerisi PSK'nin oluşumundan bu yana öne aldığı ve kendisi açısından tutarlı olan bir yaklaşımdır. Fakat unutulmamalı ki ulusal demokratik güçlerin (UDG) birliği sözkonusu olunca PSK bağımsızlık hedefine de imza atabilmiştir. PKK bağlamında düşünüldüğünde; Bağımsız Birleşik Kürdistan'dan, Ortadoğu Halklar Federasyonu'na oradan üniter, devlet içi çözüme kadar her türlü anlayışı savunageldi. Bu anlamda PKK kadroları, tabanına tam olarak ne söyleyeceğini bilemeyen, cevabı verilmeyen sorular yumağı ile karşılaydı ve son durağı PSK'nin savuna geldiği "Türkiye'ye demokra-

KUK, PDK-Hevgirtin türü hareketler çağrılarını yenilemişlerdi ve PKK bu hareketleri karalamaya devam ediyordu.

Her yeni siyasal süreç, döneme ilişkin yeni terminoloji geliştiriyor. Ya da kimi terminoloji fazla kullanılıp öne çıkmaya başlıyor. Aynı zamanda yeni süreç kendisine özgü "sorun çözücü" "joker"lerini de üretiyor. 80'lerin ikinci yarısında Glastnos-Perestrojka terminolojisinin sorun çözücü jokeri "değişim"di. SSCB tarihe karışınca "değişim" jokeri evrenselleşti. Terminolojide "Yeni Dünya Düzeni" öne çıktı. Kürt politik hareketi evrensel tarzda terminoloji ve joker üretme yeteneğinden uzak görünüyor. Terminolojide UDG'lerin birliği öne çıktı, sorun çözücü joker ise "geçmişte hata yaptık" oldu. Öyle ki örgütlerarası ilişkilerde neredeyse hata yapmayanlar bile "hata yaptık" demeye zorlanıyorlar. Osman Öcalan, Yeni Ül-

ke'deki röportajında, Ali Fırat ve Yücel Baran örneğinde belirttiğim gibi "Onlar suçlu biz hatalıydık" derken önceden söylemiş olmanın ve baskı unsuru yaratmanın avantajlarını oluşturmaya çalışıyor. PSK Genel Sekreteri Kemal Burkey da kimi kamuoyu açıklamalarında "geçmişte karşılıklı hatalar yaptık" diyor. Taraflar karşılıklı hatalar yaptık tutumuyla durumu "idare" ediyorlar. Bu bahar havası ileri bir süreç için gömülen "kılıç"lar anlamına geliyor. Çünkü, PKK önderi ve taraftarlarının yazılarında "taktik" belirgin bir vurgu şeklinde halen daha kendisini gösteriyor. PKK'nin cephe ile ilgili düşüncelerini ortaya koyma biçimi mevcut söylenenlerle devam edecekse, UDG'lerin buna yaklaşımda ihtiyatlı olması ve sorgulama hakkının olması gerektiğine inanıyorum.

TC açısından yeni dönem şaşkınlıkla karşılanmıştır. Ateşkes duyurusu ardından, UDG'lerin birliği doğrultusundaki adımlar TC'nin tüm saldırı silahlarını geçici de olsa elinden almıştır. TC kendi ve uluslararası kamuoyunda destek bulduğu çevreler nezdinde saldırı silahlarını elinden düşürmüştür. Fakat bu durumun çok uzun süreceği beklenmemelidir. TC'nin dayanağı, geleneksel güçlü devlet geleneği ve manevra yapma yeteneği düşünüldüğünde bu daha iyi anlaşılır. TC yeni saldırı biçimlerini oluşturma, Kürt hareketini düzen içine çekme ve marjinalleştirme politikalarını üretmeye başlayacaktır. Bu beklenmelidir. Uluslararası kamuoyunun da gündeminde olan kimi güncel talepler de TC tarafından içi boşaltılmış biçimde Kürt hareketi oyalanarak gündeme konulabilir. Bu süreci KUKH'yi gündemden düşürme çabalarıyla birlikte yapmaya çalışacaktır. Önümüzdeki süreçte KUKH devlet tarafından geliştirilecek provakatif çabalara karşı daha uyanık olmak zorundadır.

Kimi Türk "solcu"larının da son gelişmelerde emperyalizmin oyunlarını aramaya başlamaları KUKH'yi komplekse sokmamalıdır. Kürdistanlı sosyalistler, yurtseverler Kürdistan'ın bölgede bir çıkar çatışması alanı olduğunun farkındadırlar ve bu konuda politika üretmekten aciz değiller. Türk "solcu"ları KUKH'ye öteden beri güvensizlik duymayı ve karalamayı şiar edindiler. Sanki Kürt politik hareketlerinin kendi iç tartışma ve uyarı mekanizmaları olamazmış gibi UDG'leri çatıştırmaya anlayışlarından vazgeçemediler. Şu çok açıktır ki politik mücadele farklı siyasal güçlerin her birinin kendi hedeflerine ulaşabilme mücadelesidir. Kürdistan'da stratejik, ekonomik çıkarı olan her uluslararası yada bölgesel güç ile UDG'ler (kendi aralarındaki farklarla birlikte) arasında açık bir mücadele sürmektedir. Bu mücadelede elbette Kürt hareketi de kazanç hesapları yapma yeteneğini ortaya koyacaktır. UDG'lerin birleşmesi bölge halklarının değil bölge sömürgecilerinin zararına. UDG'lerin birleşmesinden panik duyacak olan Ortadoğunun eli kanlı sömürgecileridir.

Sayın mahkeme üyeleri,

Hakkımda 3713 sayılı kanunun 8/1 ve 6/2 maddelerine dayanılarak açılan dava ile "Devletin bölünmezliği aleyhine propaganda yapmak ve PKK'nın açıklamalarını yayınlamak" iddiasıyla cezalandırılmam talep edilmektedir. Bu iddialara değinmeden önce, Türkiye'de devrimci basın ile düşünce özgürlüğü üzerinde estirilen terör politikalarına değinmekte fayda var.

Sanırım bugün Türkiye, insanların düşüncelerinden ötürü yargılanarak insanlık dışı koşullara sahip cezaevlerine atıldığı ender ülkelerden biridir. Sefalet, işsizlik ve enflasyonda dünya çapında "sayılı" devletler arasında yer alan TC devleti; baskı, işkence, terör ve sömürü politikalarında da öncülüğü kimseye kaptırma niyetinde gözüküyor! Gazetecilere yüzyıllara varan hapis cezalarının ve milyonlarca liraya varan para cezalarının verilmesi, hiç kuşku yok ki bir trajedidir. Bu tür uygulamalar devletin gerici, şoven ve faşist karakterini yansıtmakla birlikte özünde rejimin içine girdiği çıkmazın ve aczin de önemli bir göstergesidir. Devlet, içine girdiği bu çıkmazları, baskıyı artırmakla aşacağını sanmaktadır.

Gazeteci ve yazarların cezalandırıldığı, yayınların toplatılarak dağıtımlarının engellendiği bir ortamda, devlet yetkililerinin basın ve düşünce özgürlüğü lafını ağızlarından düşürmemeleri ayrıca dikkate değerdir. Ama her nedense basının ve düşüncenin özgür olduğu sürekli vurgulanmakla birlikte, devletin bu alandaki gerçek yüzü ortaya çıktıkça ve eski yasalarla yürürlükteki politikaları artık uygulamaz duruma düştükçe; düşünce özgürlüğü önündeki "son" pürüzlerin ortadan kaldırılacağı söylenmeye başlanır. Son günlerde bakanlar kurulunun basın kanununun yeniden düzenlenerek "düşünce özgürlüğünü kısıtlayan kimi uygulamalara son verilmesi" yönündeki bir tasarıyı meclise gönderme kararını alması buna örnek olarak gösterilebilir. Hatırlanacağı gibi, TCK'nın 141,142 ve 163. maddelerinin Nisan 1991'de kaldırılmalarıyla düşünce özgürlüğü önündeki "son" engelin de kaldırıldığı ve artık Türkiye'de demokrasiyi gölgeleyecek bir uygulamanın kalmadığı ilan edilmişti. Bakanlar kurulunun basın yasasını yeniden düzenleme ihtiyacını hissetmesi, basının özgür olmadığına bir itirafıdır. Bu aynı zamanda 141,142 ve 163. maddelerin kaldırılmalarıyla daha önce ilan edilen söylemlerinin gerçekliği yansıtmadığının bir tescilidir. 141,142. maddelerin kaldırılmalarının sebebi düşünce ve örgütlenme özgürlüğü getirmek değil, bu maddelerin anti-demokratik karakterlerinin geniş yığınlarca fark edilmesi; bunların kaldırılması gerektiği yönündeki taleplerin yoğunlaşması ve bunlara bağlı olarak mahkemelerin maddeleri uygulama yönünde bir tikanıklığı yaşamaya başlamalarıydı. Bu tikanıklığın giderilmesi ve kamuoyunun tepkilerinin saptırılması amacıyla sözkonusu maddeler kaldırılarak, yerine Terörle Mücadele Yasası kondu.

Faşist İtalya yasalarından örnek alınarak TCK'ya konulan 141 ve 142. maddeler, Türkiye'deki devrimci ve komünistlerle, Kürdistan'daki yurtsever güçlerin serbestçe örgütlenme ve düşüncelerini açıkça kitlelere ulaştırmalarını engelleme amacını gütmekteydi. Dünya devrimci komünist hareketinin geçici bir süreç için de olsa gerilemesi sebebiyle, komünizmi Türkiye için artık somut bir tehlike olarak hissetmeyen egemen sömürücü sınıflar, pratikte gelişen proleter devrimci hareketi baltalamak ve reformize etmek için bir yandan tüm çabalarını sarfederken, aynı zamanda komünist düşünceye yasalarla açıkça yasaklama getirme gereğini de

duymamaya başladılar. Geriye en güçlü ve somut bir "tehlike" olarak, Kürtler kalıyordu. Bu yüzden bu "tehlike"dururken "Kürtçülük propagandası"nın yapılmasını yasaklayan "yasal" engellemelerin ortadan kaldırılması, kendileri açısından uygun düşmezdi. Kürtlerin özgürce örgütlenme ve düşüncelerin; açıklamalarını engelleyen 141. maddenin 4. fıkrası ile 142. maddenin 3. fıkraları, değişik bir biçimde formüle edilerek TMY içinde tekrar kondu. Son dönemlerde Türkiye'li ve Kürdistan'lı güçler tarafından çıkarılan yayınların toplatılmaları ezici bir çoğunlukla "Kürtçülük propagandası", başka bir deyimle "devletin bölünmezliği aleyhine propaganda" yapıldığı gerekçesine dayandırılmıştır.

Hapis cezaları ve yayınların toplatılarak dağıtımların engellenmesiyle, devrimci-yurtsever güçleri somut gerçekleri tüm açıklığıyla ortaya sermekten caydıramadığını gören egemen güçler, bu sefer de kontrgerilla cinayetlerini gündemleştirerek, bir çok devrimci-yurtsever gazetecinin öldürülmesi, yayınları dağıtan ve satan bayilerin tehdit edilmesi ve hatta tezgahlarının yakılması yoluna başvurmuşlardır. Gazetecileri katledenlerin hiçbiri yakalanıp yargılanmadı. Aksine devletin başbakanı, bu öldürülenler gerçek gazeteci değil "millitan gazetecilerdir" diyerek bu cinayetleri açıkça meşru göstermeye çalıştı. Katilleri daha da cesaretlendiren ve onları koruyan bir devletin kendilerini yargılamaları da beklenemez zaten.

Devletin devrimci basına ve düşünce özgürlüğüne yönelttiği sistemli baskılardan, gazetemiz Medya Güneşi de etkilenmiş ve etkilenmektedir. Medya Güneşi 12

Türkiye, insanların düşüncelerinden ötürü yargılanarak insanlık dışı koşullara sahip cezaevlerine atıldığı ender ülkelerden biridir. Sefalet, işsizlik ve enflasyonda dünya çapında "sayılı" devletler arasında yer alan TC devleti; baskı, işkence, terör ve sömürü politikalarında da öncülüğü kimseye kaptırma niyetinde gözüküyor! Gazetecilere yüzyıllara varan hapis cezalarının ve milyonlarca liraya varan para cezalarının verilmesi, hiç kuşku yok ki bir trajedidir. Bu tür uygulamalar devletin gerici, şoven ve faşist karakterini yansıtmakla birlikte özünde rejimin içine girdiği çıkmazın ve aczin de önemli bir göstergesidir. Devlet, içine girdiği bu çıkmazları, baskıyı artırmakla aşacağını sanmaktadır.

Eylül darbesinden sonra, Kürt devrimci, sosyalistleri tarafından çıkarılan ilk legal yayın olmanın tüm zorluklarını yaşamış ve sistemli toplatılmalarından tutun da hapis cezalarına kadar çeşitli yıldırma politikalarıyla karşılaşmıştır.

Fakat Medya Güneşi yüklendiği misyonun bilinciyle hareket ederek, her türlü baskıya rağmen gerçekleri açıklamaktan ve halkımızın gelişen mücadelesinin devrimci proleter bir yola kanalize edilmesi yönünde üzerine düşeni yapmaktan bir an bile olsa geri durmadı.

Nisan 1988'de aylık dergi olarak yayın yaşamına atılan Medya Güneşi, 15 günlük gazete olarak çıkmaya başladığı Ekim 1992'den sonra tekrar egemen güçlerin anti-demokratik uygulamalarıyla karşılaştı. TMY'den sonra davası henüz soruşturma safhasındayken tutuklanan ilk gazetecinin Genel Yayın Yönetmenimiz Osman AYTAZ olması oldukça dikkat çekicidir. Aradan uzunca bir zaman geçmeden benim de, aynı şekilde gazetemizin 25. sayısında çıkan "Kırlı savaşın bir parçası olarak gündemleşen BAHAR SENDROMU" başlıklı yazımdan ötürü tutuklanmam, egemen güçlerin genel olarak yurtsever basına yönelik baskıları yanında,

Cemal Özçelik:

"TC, İMHA POLİTİKALARINDA"

Gazetemizin 25. sayısında yayınlanan bir yazıdan dolayı Gazetemiz Sahibi Cemal Özçelik'in ilk duruşması 12 Mart'ta Gazetemiz Sahibi Cemal Özçelik'in ilk duruşması 12 Mart'ta yaptığı yazılı savunmasında iddianamedeki suçlamalara gözler önüne sermeye çalıştı. Özçelik'in savunmasını o

gazetemize özel ve ayrı bir yaklaşım sergilediği yönündeki düşünceleri pekiştirmektedir.

Devletin gerek Medya Güneşi'ne ve gerekse diğer devrimci yurtsever yayınlara yönelik baskıları, kapalı bir devre halinde kendi başına incelenerek içeriği kavranabilecek bir olgu değildir. Devlet salt baskıcı ve şoven duygularını tatmin etmek amacıyla saldırmıyor; bu politikaların altında yatan gerçeklik onun, Türkiye'de emekçi sınıflar üzerindeki sömürücü iktidarı ile Kürdistan'daki sömürgeci egemenliğini ayakta tutup daha uzun süreli kılma isteğidir.

Şimdi bu ön açıklamalardan hareketle hakkımızdaki iddialara geçebiliriz.

İddia makamının birinci iddiası yuka-

yavaş Kürt ve Kürdistan kelimelerini yasaklamaya başlamışlardır.

TC'nin hali hazırda izlediği inkarcı ve yasakçı politikalar da bu dönemin kesintisiz bir uzantısı olarak oluşmuştur. Resmi çevreler tarafından "Doğu ve Güneydoğu" olarak adlandırılan yörelerde, tarihin eski dönemlerinden bu yana çoğunlukla Kürtlerin yaşadığı ve buraların Kürdistan'ın bir parçası olduğu bir gerçekliktir. Bu nesnel gerçeklik yasaklamalarla yok edilemez. Bir nesneyi ismini değiştirerek değişikliğe uğratmaya kalkışmak eşyanın tabiatına aykırıdır.

Kuruluşundan beri Türkiye'de geniş emekçi halk yığınlarının, bir avuç özel mülk sahibi kesimin çıkarları doğrultusunda sömürülmesini esas alarak diktatöryal bir politika yürüten devletin, Kürdistan'daki egemenliği, sömürgeci bir içeriğe bürünmüştür. Osmanlı'nın yıkıntıları üzerinde şekillenen TC devleti, Kürt halkının insani ve ulusal demokratik hak ve özgürlüklerinin red ve inkarını temel almıştır.

Ulusal hakları söz konusu olunca Kürt halkının varlığı inkar edilmiş; "Misak-ı Milli sınırları içinde Kürt yoktur, Kürtçe diye bir dil yoktur, Kürt kültürü, edebiyatı ve sanatı yoktur, ve en önemlisi de Kürdistan olarak adlandırılacak bir ülke yoktur" denilmiştir. Ama sıra baskıya, zulme, sömürüye, asimilasyona ve toplu sürgünlere gelince herkesten önce Kürtler hatırlanmıştır. Yani devlet, teoride inkar ettiği ve haklarını yok saydığı Kürt ulusunu, pratikte ezmeye çalışarak varlığını kabul etmiştir.

TC Anayasası'na göre Türkiye'de yaşayan herkes Türktür. Yani herkes "birinci sınıf" vatandaştır. Bunun anlamı şudur: Değişik ulus ve ulusal azınlıklardan gelen insanların "birinci sınıf" vatandaş muamelesi görmeleri için kendi kimliklerini reddedip Türklüğü kabul etmeleri gerekmektedir. "Ne Mutlu Türküm" demeyen, ulusal kimlik ve bunun beraberinde getirdiği ulusal haklarına sahip çıkmaya çalışanlar ne "birinci sınıf" vatandaş olabilir ne de mutlu olabilirler. Bunlar her türlü baskıyı ve zorbalığı hak etmişlerdir! Kendi kimliğini reddedip halkına yabancılaşarak kişiliksizleşenler ise "birinci sınıf" vatandaş olarak (ve devletle uzlaşarak ona alet olduğu ölçüde) devletin bürokratik kademelerinde yer alabilirler.

Devlet, 70 yılı aşkın bir süredir izleye geldiği sömürgeci politikaları da yine Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralmıştır. Kürdistan'a girip ordaki egemenliğini pekiştirmek için Kürt beyliklerine özerklik vb. koruyucu haklar tanıyan Osmanlı yönetimi, amacına ulaştıktan sonra Kürt beyliklerine verdiği tüm hakları zorla gaspederek Kürdistan'daki merkezi otoritesini güçlendirmeye başladı. Kürt halkı, bu merkezileştirme ve sömürgeciliği derin-

VE İNKAR A ISRAR EDİYOR"

Mayı 12 Mart 1993 günü tutuklanıp cezaevine konulan
yıs günü İstanbul 3. Nolu DGM'de yapıldı. Özçelik
yanıtladı, resmi ideolojinin gerçek yüzünü örneklerle
uyucularımıza sunuyoruz.

leştirme politikalarına karşı ulusal-yöresel egemenlik haklarını elde etmek için defalarca ayaklanmıştı. Ancak bunlar herdefasında kanla bastırılmıştır. 19. yüzyılın sonlarından itibaren başlayıp 1. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam eden süreç içerisinde, Osmanlı İmparatorluğu Kürdistan hariç geriye kalan tüm sömürgelerini, kaybetmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı süreciyle karşılaştığı ve Anadolu'nun bir kesiminin işgal altına girdiği bir dönemde, Kürtlerin önemli bir kesimi, böylesi zor günlerde Müslüman Türkleri arkadan vurmama düşüncesiyle, Batılı güçlere karşı Kemalistlerle birlikte savaşmayı tercih etmişlerdir. Fakat, Kürtlerle Türklerin müslüman ve kardeş oldukları ve savaştan sonra Kürtlerin ulusal haklarının güvence altına alınacağı demagojisiyle Kürtlerin belli başlı kesimlerinden destek alan Kemalistlerin oluşturdukları TC devleti, Lozan antlaşmasıyla uluslararası platformlarda resmi bir statü kazanıp iktidarını sağlamıştırdıktan sonra Osmanlı'yı aratmayacak bir biçimde Kürdistan'daki sömürgeci politikaları devam ettirmiş, ve hatta daha gerici ve ırkçı bir tutum sergilemeye başlamıştır.

Lozan görüşmeleri sırasında Kürt ulusunun kendisini bağımsız temsilcileri aracılığıyla temsil etmesinin önüne geçmek için toplantılarda kendisini Kürtlerin ve Türklerin ortak temsilcisi olarak lanse eden Türk heyeti, Türkiye'deki Kürtlerin bir azınlık değil Türklerle eşit haklara sahip bir şekilde iktidara ortak olduklarını ve TBMM hükümetinin Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümeti olduğunu, dolayısıyla azınlık olarak tanımlanmalarının Kürtlerin aleyhine olacağını savunarak, Kürtlerle ilgili somut hakların belgelere geçmesini engellediler. Belgelerde sırf Kürtlerden bahsedilmesin diye çoğunlukla Türklerden de bahsedilmedi; bunların yerine Türklerle Kürtleri ortak bir şekilde yansıtıca "Müslüman halk" deyimi tercih edildi. TC bugüne kadar izlediği inkarcı-sömürgeci politikalarını da hep Lozan Antlaşması'na dayandırarak haklı göstermeye çalışmaktadır. Lozan Antlaşması ülkemiz Kürdistan'ın, 1639 yılındaki Osmanlılarla İranlılar arasında gerçekleşen ilk parçalanmasından sonra ikinci defa gerçekleşen ve bu sefer de dört sömürgeci devletin tahakkümü altına girmesini sağlayan bir antlaşma olması açısından, Kürt ulusunun tarihine kara bir sayfa olarak geçecektir. Ancak, "Kürtlerin azınlık haklarının" belgelere girmesine gerek görülmemesinin, onların birinci dereceden yönetimde ortak olduğu varsayımına dayanıldığı dikkate alındığında, Lozan'ın devletin sözkonusu inkarcı politikalarını haklı çıkarmayacağını, tersine, heyetin orada dile getirdiği sözlerin pratikte uygulanmasını, yani "TBMM hükümetinin Türklerin

olduğu kadar Kürtlerin de hükümeti olduğu" şeklindeki söylemlerin pratik gerçeklerinin yerine getirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Lozan Antlaşması'nın akabinde, daha önceleri yukarıdaki tezi savunan Kemalist yönetim, bırakın Kürtlere Türklerle eşit haklar altında yaşamalarını sağlamayı, meclisteki kimi Kürt milletvekillerini sırf Kürt kıyafetleri giyiyorlar diye idam etmeye ve Kürdistan'da merkezi sömürgeci otoriteyi zorla tesis etmeye başladı. 1940'lara kadar süregelen Kürt isyanları hep devletin bu politikalarına karşı bir tepki biçiminde ve ulusal hakları elde etme amacıyla boy vermiştir.

Bütün bunların ışığında soruna yaklaşıldığında, Kürt sorununun parçalanarak

Ortadoğu ve dünyanın birçok bölgesindeki toprakların sınırları, üzerinde yaşayan halkların değil yayılmacı güçlerin ekonomik ve siyasi çıkarları temel alınarak askeri zor aracılığıyla çizilmişlerdir. Sınırlar gücünün çıkarları doğrultusunda biçimlendiği için, bu çevreler güçlü kaldıkları müddetçe, çıkarlarını temsil eden bu sınırlar her zaman "kutsal, dokunulmaz ve değiştirilmez" olarak gösterilmiştir. Güçler dengesi değişip de, yeni güç merkezinin çıkarlarına göre statükonun yeniden belirlenmesi ihtiyacı ortaya çıktığında ise, eskiden kutsal ve dokunulmaz sayılan sınırlar bir anda unutulup onların yerine yeni "kutsal" sınırlar çizilmeye başlanmıştır.

değişik devletlerin tahakkümü altına alınmış ve bağımsız devlet kurma hakkı başta olmak üzere, kendi yurdunda her türlü ulusal ve insani haklarından yoksun bırakılmış bir ulusun sorunu olduğu görülecektir. Kürdistan'ın değişik devletler tarafından sömürgeleştirilmesi ve bölge üzerinde değişik emperyalist devletlerin hesap ve çıkar çatışması içinde olmaları, soruna uluslararası bir boyut da kazandırıyor. Son yıllarda kurtuluş sürecini yaşayan ülkemizin Güney parçası hariç, Kürdistan'ın diğer tüm parçaları halen yüzyıllardır süregelen klasik sömürgeci ilişkiler altında inlemeye devam etmektedir. Şu da varki, tarihi gerçeklerin bizlere gösterdiği gibi halkımız sömürgeci baskılar karşısında sessiz kalma yerine daima mücadeleci bir yol izlemiştir. Bu açıdan, sömürgeci esaretten kurtulmak için Kürt halkının geliştirdiği mücadeleler haklı olarak, "ulusal kurtuluş mücadelesi" olarak nitelendirilmektedir. Yani Kürdistan'da yüzyıllardır gelişen mücadelenin büründüğü ulusal biçim ile, özellikle günümüzde kazandığı toplumsal karakter bu mücadelelerin ulusal ve toplumsal kurtuluşu olduğunu göstermektedir. Bu sadece benim subjektif görüşüm değil aynı zamanda objektif bir gerçekliktir.

İddia makamının ikinci iddiası ise, yazının bütünlüğünde "devletin bölünmezliği aleyhine propaganda yapıldığı" şeklindedir.

Burada ilkin "devletin bölünmezliği" söylemleri ile Misak-ı Milli'nin sözde kutsalının nereden kaynaklandığını vurgulayarak bunun sonucunu görmeye çalışalım.

Ortadoğu ve dünyanın birçok bölgesindeki toprakların sınırları, üzerinde yaşayan halkların değil, yayılmacı güçlerin ekonomik ve siyasi çıkarları temel alınarak askeri zor aracılığıyla çizilmişlerdir. Sınırlar gücünün çıkarları doğrultusunda biçimlendiği için, bu çevreler güçlü kaldıkları müddetçe, çıkarlarını temsil eden bu sınırlar her zaman "kutsal, dokunulmaz ve değiştirilmez" olarak gösterilmiştir. Güçler dengesi değişip de, yeni güç merkezinin çıkarlarına göre statükonun yeniden belirlenmesi ihtiyacı ortaya çıktığında ise, eskiden kutsal ve dokunulmaz sayılan sınırlar bir anda unutulup onların yerine yeni "kutsal" sınırlar çizilmeye başlanmıştır.

İşte kutsal ve tartışılmaz olarak lanse edilen Misak-ı Milli ile iddia makamının "bölünmez" dediği devletin bütünlüğü de bu yöntemlerle ve dahası Kürt ulusunun bütün ulusal demokratik hakları ve üzerinde yaşadıkları Kürdistan'ın toprak bütünlüğü gözardı edilerek güçler dengesine göre şekillenmiştir.

Müslüman halkın (Türklerin ve Kürtlerin) kardeşliği ve birliği demagojisi ile oluşturulan Misak-ı Milli, başlangıçta Musul ve Kerkük'ü (Güney Kürdistan) de içermesine rağmen nasıl oldu da Kemalist yönetim bundan vazgeçerek bu kısımları "kutsal ve bölünmez" bir bütün ola-

rek bazı milletvekillerinin Misak-ı Milli'nin ne demek olduğunu anlayamadıklarını savunarak şunları söylemiştir: "... Efen-diler, arazi sorunu ve hudut sorunu, Misak-ı Milli'nin bildiğimiz gibi birinci maddesinin içindedir: Misak-ı Milli, şu hat bu hat diye hiçbir vakitte hudut çizmemiştir. O hudutu çizen şey, milletin çıkarı ve Büyük Kurul'un bakışıdır. Yoksa, bir haritası mevcut bir hudut yoktur" (TBMM Gizli Celse Zabıtları, cilt:3. s.1292/ Aktaran: Hasan Yıldız, Fransız Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan, Koral Yayınları s.155).

M.Kemal bu açıklamasıyla milletvekillerini ikna edemediğini görünce de, Musul'un Misak-ı Milli sınırları dışında bırakılmasının esas sebebinin şöyle açıklar: "... Musul sorununu bugünden halledeceğimiz, ordumuzu yürüteceğiz, bugün alacağız dersek bu olanaklıdır. Musul'u gayet kolaylıkla alabiliriz, fakat Musul'u aldıktan sonra bir savaş cephesi açmış olacağız. Yani bunu ayrıca konu etmek isterseniz sakıncalar kendi kendine ortaya çıkar" (TBMM Gizli Celse Zabıtları, cilt:3, s.1318/ Aktaran: H. Yıldız. age. s.157).

Görüldüğü gibi ilk alıntıda M.Kemal Misak-ı Milli'nin bir haritasının mevcut olmadığını ve sınırların "milletin çıkarı" ve "Büyük Kurul'un bakışı" gibi subjektif faktörlere bağlı olarak tespit edileceğini, ikinci alıntıda ise yeni bir savaş cephesi açılmaması için Musul'dan vazgeçildiğini vurgulamaktadır. Yani ortada "değişmez", "bölünmez" ve "kutsal" bir sınır ve harita yoktur. Kemalist yönetim o günkü uluslararası güçler dengesine göre belli sınırları tercih etmiştir. Eger Kemalist yönetimin askeri ve ekonomik gücü daha büyük olsaydı kuşkusuz bugün "kutsal" ilan edilen sınırların kapsayacağı topraklar da daha büyük olacaktı.

Kemalistler, "milletin çıkarları" ve "yeni bir savaş cephesinin açılmaması" gerekçesiyle Misak-ı Milli'nin "bölünmez bütünlüğünü" bir kenara bırakırken, meclisteki Kürt milletvekili Bitlis'li Yusuf Ziya Bey, Kemalist yönetimin Misak-ı Milli sınırları içerisinde gerçekten de Türklerin ve Kürtlerin hak eşitliği temelinde çıkarlarını koruyacağına biraz safça da olsa inandığından ve ayrıca Kürdistan topraklarının yeniden bölünmesini istemediğinden ötürü, Musul'un Misak-ı Milli dışında kalmasına karşı çıkarak şunları söylemekteydi:

"Arkadaşlar temenni ederim ki, Musul Türkiye'nin bir parçası denilsin, çünkü Türkler, Kürtlerle meskun Türkiye'nin bir parçasıdır. Yarısından fazlası Kürttür. Musul'un Kürdün tarihinde bir kıymeti vardır. İhtimal ki, başka bir yer olsaydı bu kadar telaş etmezdi... Arkadaşlar, bir insanı ikiye bölmek veyahut da herhangi bir parçasını ayırmak mümkün değil ise, Musul'u Türkiye'den ayırmak da öylece mümkün değildir... Dilerim ki, Türkiye siyasileri bunun etrafında derin düşüncüler... Musul'u ertelemek, Musulsuz barış yapmak, barış ertesinde Doğu Anadolu'da önemli bir cephe açmak demektir..." Yusuf Ziya Bey "Arkadaşlar ben Kürdüm. Fakat Türkiye'nin yükselmesini, Türkiye'nin şerefini, Türkiye'nin ilerlemesini dileyen Kürtlerdenim" dedikten sonra ise, şu açıklamayı yapmaktadır: "...Bugünkü durumu müttefik devletler dünyası ve Avrupa devletleri öyle tespit etmişlerdir; ki, Türk'le Kürt işbirliği ederek yaşamazlarsa, ikisi için son yoktur... Bundan dolayı herhangi si, herhangisine ihanet ederse ikisi için de son yoktur" (TBMM Gizli Celse Zabıtları, cilt:4 s.163/ Aktaran: Hasan Yıldız, age, s.159-160).

Görüldüğü gibi Yusuf Ziya Bey'in Kürt ve Türk uluslarının kardeşliği ve birliğine olan inancı tamdır ve bu birlikteliğin

rak addedilen Misak-ı Milli'nin dışında tutabildiler? Sanırım cevap gayet açıktır: Sınırlar "kutsal" ilkelere göre değil, çıkar ilişkilerine ve bu çıkar ilişkilerini yaşama gereirecek güçler dengesine göre biçimlendiriliyordu.

Dünyanın önemli petrol merkezlerine yakın olması ve bizzat kendisinin de petrol kaynaklarına sahip olması sebebiyle, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizlerin dikkatlerini üzerinde yoğunlaştırdığı bu bölgeyi kolay kolay kendilerine bırakmayacağını, ve dahası kendisine verilse veya zorla alınsa bile, isyancı bir özellik ve geleneğe sahip bu kısımların uzun süre denetimde bulundurulamayacağını bilen Kemalistler, Güney Kürdistan üzerindeki toprak taleplerinden vazgeçerek bunun yerine Musul ve Kerkük'teki petrol yataklarından elde edilen gelirlerden belli oranda bir pay almayı talep etmeye başladılar. Bu nedenle Lozan görüşmeleri sırasında Musul sorunu hiç bir zaman bir toprak sorunu olarak gündeme getirilmedi.

Millet Meclisi içerisinde, Musul'un petrol karşılığında satıldığı yönünde kimi milletvekillerinin açıkça tepkilerini dile getirmeleri, M.Kemal'i oldukça zor duruma düşürür. M.Kemal kendisini savunmak için Misak-ı Milli'ye yeni bir yorum getire-

Türk ve Kürt topraklarının birliği üzerinde inşa edilerek yabancı güçlere karşı ayakta kalılabileceğini savunmaktadır. Oysa Kemalistler, Musul'u Misak-ı Milli sınırları dışında bırakma niyetlerini daha Erzurum Kongresi sırasında ortaya koymuşlardır. Bu gerçekliği kavramayan Kürt milletvekillerinin, halkların kardeşliği ve "Misak-ı Milli'nin bölünmezliğini" inatla savunmalarını pratik bir sonuca ulaştırmayacaktır. Dahası, Musul üzerindeki toprak talebinden vazgeçip yerine petrol gelirlerinden pay almayı önüne hedef olarak koyan TC, İngilizlerin ve Irak manda yönetiminin kendilerine petrolü de vermeye niyetli olmadıklarını görünce, bu sefer de Güney'deki Kürtlere, otonom veya bağımsız bir yönetim-devlet kurma hakkı verilmemesi ve onların hiçbir ulusal hak elde etmeden kayıtsız şartsız Irak yönetimine bağlanmaları koşuluyla, petrol gelirlerinden pay almaktan da vazgeçti.

İşte dün, halkların kardeşliği ve ortak kurtuluşları yönünde sarfettiği sözleri unutarak "Misak-ı Milli'nin belirlenmiş bir sınırı ve haritası yok" diyen Kemalistler bugün, geçmişteki belli bir süreçte mevcut olan güçler dengesi sonucu biçimlenen sınırları kutsal ve değişmez ilan edebilmektedir.

Sayın Mahkeme Üyeleri,

Şimdiye kadar anlatıklarımızdan da anlaşılacağı gibi yıllarca inkar edilen veya adı konulmayan bir sorunla karşı karşıyayız. Bütün tabuları aşarak halklarımızın ortak çıkarlarına uygun düşecek bir tarzda bu sorunun çözümü kavuşturulması yönünde gerekli tartışma zemininin yaratılması hayati bir önem taşımaktadır. Tartışmaların anlamlı bir biçimde yürütülebilmesi için herşeyden önce özgür bir zihniyetle sorunun adı, içeriği ve bu sorunun ne şekilde çözümleneceği konusu net bir şekilde ortaya konulmaktadır.

Sık sık belirttiğimiz gibi, bugün ortada devletin yıllarca inkar ettiği ama pratikte yok etmek için amansızca boşuğu bir sorun vardır;bu sorun Kürt ulusal sorunudur. Bu sorunun gerçekleşmesi ve adil bir şekilde çözüme kavuşabilmesi için onu tarihsel ve toplumsal şartları içerisinde kavrayıp açıkça ortaya koymak ve bunun gereklerini yerine getirmek gerekmektedir. Ne varki devlet daha başından beri sorunun bir Kürt sorunu olduğunu bildiği halde, bu sorunu kendi sömürgeci çıkarları doğrultusunda bertaraf etmek ve bu yönde Kürt halkına yönelik gerçekleştirdiği baskı, katliam, sürgün ve asimilasyon politikalarına meşruluk kazandırmak amacıyla, ulusal talepli Kürdistan hareketleri; "Cumhuriyet rejimine karşı olan dinsel irtica ve yerel gerici-feodal güçlerin kendi özel çıkar hareketleri" olarak tanımladı. Son dönemlere kadar da, Kürt sorunu, geri kalmış bölgenin sorunu olarak nitelendirildi. Bu düşüncenin ürünü olarak, daha önceleri katliamlarla bastırılan sorun bu sefer de yeni koşullar altında Kürdistan'a yol, elektririk ve okul götürülerek; çocuklara Türkçe öğretilip asimile edilerek çözümlenecekti. Ki yatılı bölge okulları da bu amaçla kurulmuştu. Tabi ki yol ve elektririk de devletin bölgedeki yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarının sömürülmesi politikalarına uygun olarak Kürdistan'a sınırlı bir şekilde götürüldü. Asimilasyon politikaları ise, belirli yörelerde baskı eşliğinde sınırlı bir şekilde de olsa başarı kazanmakla birlikte, köklü bir tarihsel ve toplumsal geleneğe sahip olan koskoca bir ulusu asimile etmeye çalışmak akıntıya kürek çekmekten başka bir anlam taşımaz.

TC'nin asimilasyon ve sömürü politikalarına karşı Kürt ulusal muhalefeti uzun süre sessiz kalamazdı. Devletin, 1920'li yıllarda başlayıp 1938 yılına kadar devam eden süreç boyunca, ulusal talepli Kürt

hareketini kanla bastırması sonucu oluşan geçici duraksama dönemi, yerini özellikle 60'lı yıllarda hareketli bir döneme bırakarak tekrar ivme kazanmaya başladı.

Gerek 71 öncesi ve gerekse 80 öncesi dönemlerde ağırlıklı olarak demokratik temellerde gelişen Kürt ulusal muhalefeti, 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbeyle büyük baskılarla karşı karşıya kaldı. Kürt halkının kendi kimliğine ve en basit ulusal demokratik haklarına kavuşmak için barışçıl-demokratik yöntemlerle geliştirdiği talepleri bile her zaman karşısında baskı, işkence ve devlet terörünü gördü. Devlet terörü ile gözle görülür baskı ve işkencelerin bulunduğu bir yerde, halk muhalefeti ebediyete kadar suskun kalamazdı; nitekim 12 Eylül'den sonraki süreçte de böyle oldu.

Devlet, Kürt ulusal ve toplumsal muhalefeti bastırarak için her türlü yol, yöntem ve aracı kendisine hak saydı. Bu zihniyetin bir yansıması olarak da bütün halkı düşman görüp ona karşı topyekûn bir savaş başlattı. Kürt halkının, devletin topyekûn savaşına karşı kendisini koruması ve en doğul insanı ve ulusal haklarını elde etmesi için bir tek çaresi kalıyordu; o da mücadele ve direnişti. Devlet sömürgeci egemenliğini pekiştirip Kürdistan'ın değerlerini daha çok sömürmek için gayri meşru bir "topyekûn mücadele" yürütürken, Kürdistan halkı kendisini savunmak ve hak kazanmak için meşru bir mücadele yürütmektedir.

Bu mücadelenin sonucunda, daha önceleri Kürt lafı ağızlara alınmazken, DYP-SHP koalisyon hükümeti "Kürt realitesini tanıyoruz" demek zorunda kaldı.

Son bir yıl içerisinde Kürdistan'da 15 ilerici-yurtsever gazetecinin kontrgerilla tarafından öldürülmesi, devletin gerçekleri yansıtan düşüncelere karşı ne kadar tahammülsüz olduğunu göstermektedir. İşte şu an bizlerinde düşüncelerimizden ötürü yargılanmamız, özünde devletçe benimsenmeyen düşüncelere karşı duyulan tahammülsüzlüğün bir ifadesidir. Bu yönüyle denilebilir ki, Kürdistan'da gazetecilerin öldürülmeleri ile bizim burada yargılanmamız arasında (saldırıların boyutu değişik olmakla birlikte) nitelikçe bir farklılık yoktur. Çünkü her iki durumda da özgür düşünce susturulmaya çalışılmaktadır.

Fakat Kürt realitesinin ne olduğunu ve bunu gereklerinin nasıl yerine getirileceği konusunda hiçbir açıklama yapılmadı. Aksine eski imha politikalarına devam edildi. 12 Eylül faşizmi döneminde bile eşine rastlanmayan uygulamalarla köy ve kasabalar yakılıp yıkıldı; yerleşim yerleri boşaltıldı ve yüzlerce insan devletin tezgahladığı veya himaye ettiği kontrgerilla cinayetlerine maruz kaldı. Dahası İçişleri Bakanlığının yaptığı açıklamalara bakılırsa, sadece 1992 yılı içerisinde Kürdistan'da 12 bin kişi yakalanmış. Bu insanların büyük bir çoğunluğunun tek "suçlarının" Kürt olmaları gerçekliğinden kaynaklandığı dikkate alındığında; binlerce insanın işkencelerden geçirilmesi ve bunların bir kısmının tutuklanması; devletin baskı ve terör ile halkı yıldırma faaliyetleri yanında, insanları kitlesel bir şekilde hapislerde bir nevi rehin tutma politikası da götüğünü göstermektedir.

Devletin Kürt sorunu karşısında sürekli olarak başvurduğu askeri imha politikalarının çözümünden ziyade bir çözümsüzlük olduğunu, gerek günümüzdeki ve gerekse geçmişteki tarihsel olgulardan hareketle görebilmekteyiz. Aynı yöntemleri Saddam diktatörlüğü de

denemişti; Halepçe'de 5 bin Kürt insanını bir anda katleden ve sonraki süreçte de 4 bin ci-varında köy ve diğer yerleşim birimlerini tahrip ederek yüzbinlerce insanın sınırlara dökülmesi sağlanmasına rağmen amacına ulaşamadı. Tarih bir kez daha halkların katliamlarla yok edilemeyeceğini gösterdi. Bunun açık bir göstergesi olarak bugün Güney Kürdistan halkı kendi toprakları üzerinde devletleşerek kurtuluşa doğru hızlı adımlarla ilerlemektedir. Buna karşılık Saddam diktatörlüğünün izlediği sömürgeci ve yayılcı politikalar, Kürt ulusunun mücadelesini engelleyemediği gibi, sonuçta Arap halkını da yıkımın ve sefaletin eşliğine getirdi. Bütün bu tecrübelerle rağmen ne yazık ki, TC devleti de aynı politikalarda ayak diretmektedir.

Bugün Kürt sorununun barışçıl yöntemlerle belirli düzeylerde de olsa çözüme kavuşması yolunun açılması açısından bir fırsat doğmuştur. Basından öğrendiğimiz kadarıyla PKK lideri A. Öcalan, ilan ettiği tek taraflı süresiz ateşkes ile yeni bir süreç başlattı. Ayrıca değişik Kürt örgütleri ve kurumları da yaptıkları açıklamalarla bu adımı desteklediklerini ve Kürt sorununun kan dökülmeden, halklarımızı gözyaşına boğmadan barışçıl yöntemlerle çözümünden yana olduklarını belirttikleri söyleniyor. Yine çeşitli Türkiyeli demokratik kuruluşlar ateşkes ilanının önemli bir adım olduğunu ve devletin de buna karşılık vererek bu paralelde reform paketini açması gerektiğini savunmuşlardır.

Fakat gelişen bu yeni süreç karşısında görünen o ki, devlet, büyük gürültüler koparacak türden imha uygulamalarına başvurmamakla birlikte, eski tutumunu

kesimleri, de olumsuz yönde etkilemektedir. Öyle ki, üniversiteler, mahkemeler, basın ve çeşitli demokratik kitle örgütleri; Kemalist resmi ideolojinin etkisi altına alınarak kalıplaşmış ve tek sesli bir toplum yaratılmak istenmektedir. Buna uymayanlar ise türlü baskı ve engellemelerle karşı karşıya kalmaktadır. Devletin dogmatik resmi ideolojisini aşarak bilim yöntemi ışığında Kürt sorununa yaklaşan ve bu yönde düşüncelerini yılmadan açıklayan değerli bilim adamı İsmail Beşikçi'yi burada anmak gerek. Tek kaygısı bilim yönteminin ortaya koyduğu bilimsel gerçeklere bağlılık olan İ. Beşikçi, bugün on yıllara varan hapis ve milyarlarca liralık para cezası istemiyle yargılanmaktadır. Bilindiği gibi daha önceleri de yine sırf bilime bağlılığını sürdürdüğü için 10 yılı aşkın bir süre cezaevinde kalmıştı.

Sayın Mahkeme Üyeleri,

İddia makamının savunduğu iddialara karşı söylediklerimi öz olarak toparlayacak olursak, bugün varlığını nesnel realiteden alan bir Kürt ve Kürdistan sorunu mevcuttur. Bu sorun halkımızın karşılaştığı baskılardan ötürü insan hakları boyutuna da taşınarak birlikte esasında bir ulusal-toplumsal ve giderek uluslararası bir sorundur. Kürt halkı bu sorununun çözüme için Kürdistan'ın egemenlik altındaki tüm parçalarında ulusal ve toplumsal bir kurtuluş mücadelesi yürütmektedir. Kürt ulusu, bağımsız devlet kurma hakkı başta olmak üzere kendi kaderini özgürce tayin etmediği sürece, Kürdistan'ı denetimleri altında tutan devletlerin halkları da özgürlüklerine kavuşamaz. Çünkü "başka bir halkı ezen bir halk özgür olamaz." Günümüzde nasıl ki irili ufaklı uluslar bağımsız devletlerini kurarak kendi kaderlerini tayin etmeye çalışıyorlarsa, Kürt ulusunun da bağımsız ve birleşik bir devlet çatısı altında birleşme özlem ve çabası içinde olması onun en doğal hakkıdır.

İddia makamının en son iddiası da, bizim PKK'ye ait açıklamaları yayınlamak suç işlediğimiz şeklindedir.

Sayın Mahkeme Üyeleri, bugün yüksek tirajlı günlük basından tutun da tüm televizyon kanallarına kadar istisnasız her yayın organının PKK'nın ve onun lideri A. Öcalan ile diğer Kürt liderlerinin görüş ve açıklamalarına yer verdiği bir ortamda bu iddianın anlamsız kalacağı açık değil midir?

Son olarak değinmek istediğim bir nokta daha var. Burada devlete karşı "düşünce suçu" işlediğimiz iddiasıyla yargılanıyoruz. Her şeyden önce düşüncenin suç olamayacağını belirtirken, ikinci olarak, direkt "devletin güvenliğini koruma" amacıyla kurulmuş olan DGM'lerin böylesi bir davaya bakmasını burjuva demokratik anlamında bile olsa yargı bağımsızlığı ve mahkemelerin tarafsızlığı ilkesine gölge düşüreceğine inanıyorum. Çünkü, "devletin bölünmezliği aleyhine propaganda"konulu davamızda taraflardan birinin devlet olduğu bir durumda, devleti korumayı kendisine görev bilmiş bir mahkeme nasıl tarafsız ve adil bir karar verebilir? Demokratik bir ülkede anayasa ve kanunlar halka karşı devleti korumak için değil, kamunun hak ve özgürlüklerini güvence altına almak için oluşturulur. Türkiye'deki kanunların genel olarak antidemokratik bir karakter taşıması yetmiyor gibi, bir de mahkemelerin "tartışılmaz, eleştirilmez, değişmez ve mutlak doğru" olarak kabullendikleri bir resmi ideoloji ile sorunlara yaklaşmaları onları, somut gerçeklikten daha bir uzaklaştırıp adil olmayan ve evrensel insan haklarına aykırı kararlar almaya yöneltmektedir.

Devami s. 15'te

KÜRT DİLİ

ARAŞTIRMALARI ÜZERİNE (*)

● Z.A. JUSUPOVA
Filoloji Bilim Doktoru

Kürt dili, geniş Hint-Avrupa dil ailesine giren Kuzey-Batı İran dillerinden biridir. Günümüzde, Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasında yönetsel olarak bölünmüş olan Kürdistan topraklarının önemli bir bölümüne yayılmıştır. Ayrıca, Afganistan ve Pakistan'ın bazı bölgelerinde, başta Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan ve kısmen de Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan olmak üzere eski SSCB'de Kürtçe konuşan nüfus yaşamaktadır.

Kürdistan'ın siyasi olarak parçalanmasından ve oldukça karmaşık tarihsel gelişme yollarından geçmesinden önemli ölçüde etkilenen Kürt dili, polidialektik yapıda gelişmiştir. Bu da, Kürtçenin pekişmesini ve tek bir ulusal edebi dil olmasını engellemiştir. Kürt dili şiddet yoluyla dört parçaya ayrılmış, Kürt halkı katı politik sistemler çerçevesinde baskı altında tutulmuştur. Kürtçe'nin karşılaştığı bu durum, benzeri görülmemiş bir dil olayıdır. Bu nedenden dolayı, Kürt halkının bağımsızlığı sorunuyla sıkı ilişkide olan Kürt ulusal dilinin irdelenmesine özel bir sorumluluk göstermek gerekmektedir. İrdeleme yaparken de Rus ve dünya doğubilimleri incelemelerinde çok eskiden beri önemli yer tutan ve gelecekte de bu fonksiyonunu devam ettirecek olan Kürt dili araştırmaları tarihi dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda, Rusya ve eski SSCB'de yapılan Kürt dili araştırmaları tarihine biraz göz atalım.

Ünlü Rus doğu bilimci araştırmacısı B.Nikitin, 1956 yılında tamamladığı kitabında haklı olarak Kürtler hakkında şunları belirtmektedir: "Rusya, özellikle de Rus doğu bilimcileri oldukça iyi araştırma imkanlarına sahiptiler. Kürtler hakkındaki tüm bilimsel araştırmaların merkezi Rusya idi. Kürdistan'da da, her ne kadar sayıları az olsa da, Rus bilim adamları çalışmalar yürütmekteydi..." Bu arada diğer bir Rus doğubilimci V. Minorskiy'nin 1915'te Petersburg'da yayınlanan "Kürtler" adlı makalesinde ortaya koyduğu dikkate değer bir olguyu da hatırlamak yerinde olur: "İmparatoriçe büyük Yekaterina'nın buyruğu ile akademi üyesi Pallas, 1787'de, ilk defa basılmakta olan ve içerisinde 276 Kürtçe kelimenin de yer aldığı 'Rusya'daki dil ve lehçelerin karşılaştırmalı sözlüğü' olan bir eser hazırlar".

Rusya Bilimler Akademisi 19. yüzyılın ortalarından başlayarak Kürtlerin tarih, etnografi, dil ve kültür araştırmalarında tanınmış bir merkezi haline gelir. Böylece Rus Kürdoloji araştırmaları gelişmeye başlar. Araştırmacıların yakından tanıdığı P. Lerh'in eserleri bu dönemde yayınlanır. Bilindiği gibi, Kırım savaşı esnasında araştırma yapmak üzere Rusya Akademisi'nden P.Lerh gönderilir. P. Lerh, araştırmaları sonucunda Kurmanci ve Zazaki lehçelerinde açıklamalı Kürtçe metinler yayınlar. Bu metinler, ilk kez bilimsel sınamaya tabi tutulmuş Kürtçe metinlerdir. 1844'de Doğu dillerini araştırmak üzere Doğu ülkelerine gönderilen başka bir Rus araştırmacısı Dr. V. Dittel, gezi sonuçlarını değerlendirdiği

raporunda Kürt aşiretleri ve bu aşiretlerin konuştukları lehçeler hakkında, günümüzde de hâlâ bilimsel değer taşıyan ilginç çalışmalara yer vermektedir. V. Dittel şunları yazmaktadır: "Acem diyarlarında çok sayıda Kürt aşireti kendilerine 'Leki' diyor ve Luri lehçesinden farklılık gösteren başka bir lehçede konuşuyorlar. Diğer aşiretler gibi kendi edebiyatları olan büyük 'Bahtiyarlar' aşireti de bunlar arasındadır. Bu iki Kürt lehçesi -Leki, Luri ve bunlarla birlikte Kürtçe dediğim bir üçüncüsü-benim araştırmacı Dr.N.I. Berezin de, önceleri ünlü İran tarihçisi V.A.Ivanov, daha sonradan da Sovyet doğu bilimcileri V.S. Sokolova, Ç.H. Bakayev ve I.I. Tsukerman tarafından devam ettirilen "Horasan Kürtleri'nin Dili" araştırmasıyla uğraşmaktadır.

1848-1866 döneminde Erzurum'da konsolos olarak bulunan A.Jaba, Kürtçe

cisi kendilerine ait lehçeleri ve halen Britanya müzesinde korunmakta olan el yazması eserlerinin bulunması; ikincisi de aşağıda açıklayacağım tarikatın önde gelen liderlerinin bu aşiretten olmasıdır. Bu tarikat yanlıları kendilerine 'gerçeğin insanları' (Ehli-Hak) diyorlar. Şii mezhebinden olan Persler de bunları Ali-İlahi diye adlandırıyorlar, yani Ali'yi Allah sıfatıyla değerlendiriyor, Kürt halkını da onun çocukları sayıyorlar..."

V.A.Jukovskiy'in bu makalesi, Acem lehçeleri literatüründe, Gorani'nin Kürt lehçelerinin dışında olduğu ve Kuzey-Batı İran dillerinden biri sayıldığına dair bir görüşe yer vermektedir. Bu görüşün geçersizliğini doktora tezimde kanıtlamaya çalıştım. Aşağıda bu konuya yer vereceğim.

Rus bilim dünyası, daha 19. yüzyıl sonlarına ve 20. yüzyıl başlarına doğru

Yukarıda da açıklamış olduğumuz nedenlerden dolayı, değişik lehçelerde gelişen yazılı Kürt edebiyatı yüzlerce yıllık geçmişe sahiptir. Her ne kadar Kürt halkı, en zor tarihi sınavlardan nasibini almışsa da; aralarında önemli sayıda eski el yazmalarının da bulunduğu binlerce yıllık geçmişe sahip olağanüstü güzel yazılı eserler yaratıp koruyabilmiştir. Araştırmacılara göre en eski ve özgün Kürt edebiyatı, Kuzey lehçesi edebiyatıdır. Bu edebiyatın yaratıcıları arasında, Eli Heriri (XI.yy), Feqiyé Teyran (XIV.yy) Melayé Cıziri (XV.yy), Melayé Baté (XV.yy), Haris Bitlisi (XVII.yy) ve klasik Kürt manzumuna şöhret kazandıran ünlü destan "Mem û Zin"nin yazarı Ehmedê Xani (XVII.yy) gibi, Ortaçağın büyük Kürt ozanları vardır. Kurmanci lehçesinde, dini edebiyat alanında da belirgin gelişmeler kaydedilmiştir. Buna örnek olarak, araştırmacıların tahminine göre XII-XIII. yy'da yazılmış olan Yezidi Kürtlerine ait "Mishafa Reş" ve "Cilwe" adındaki iki kutsal kitabı verebiliriz.

öğrenmiş; Kürtlerin yardımlarıyla Kürt edebiyatından seçmeler, Kürtçe-Fransızca sözlük, Fransızca-Kürtçe konuşma kılavuzu ve Fransızca-Rusça-Kürtçe sözlük hazırlayarak Kürdoloji tarihine önemli katkılarda bulunmuştur. Ne yazık ki yukarıdaki çalışmalardan ancak ikisi yayınlanmış, diğerleri yayınlanmadan kalmıştır. Bu yıllarda diğer bir Rus konsolosu olarak A.Hodaro, Kürtçe'nin Süleymaniye lehçesine dair bilimsel bir çalışma yayınlamıştır. V. Dittel tarafından başlatılmış olan güney Kürt lehçelerinin araştırılması bu eserle devam eder. Kuzey Kürt lehçeleri araştırmaları ise P. Lerh ve A. Jaba'nın araştırmaları ile sürmektedir. 1887'de Doğu Dilleri Fakültesi'nin yardımıyla İran lehçelerini araştırmak üzere İran'a gönderilen İran Filoloji doktoru V.Jukovskiy, belli başlı Kürt lehçelerinden biri olan Gorani'yi incelemiştir. Goran aşireti hakkında şöyle diyor: "Goran Kürtleri iki konuda oldukça ilgi ve merak uyandırıcıdır; birin-

devrim öncesi Rusya'sında, Kürdoloji Biliminin kurulması için gerekli olan temellere artık sahipti. Kuşkusuz bunda batılı (Fransız, İngiliz, Alman) bilim adamlarının da katkısı vardır. Yine de Kürtlerin ve Kürtçe'nin araştırılmasında esas rolü Rusya oynar. Bu dünya ülkelerince de onaylanmaktadır. Bunun içindir ki, ünlü Alman bilim adamlarına, (Prim, Sotsin, Makaş gibi) ait Kürt dili araştırmalarının, basım için o zamanlarda Rusya Bilimler Akademisine gönderilmesi tesadüf değildir.

Görürüz ki, devrim öncesi Rusya'sında bilimsel Kürt tarihinin temelleri atılmış, Ekim Devrimi sonrasında da Kürt dilinin pratik olarak incelenmesine ve gerekli kadroların hazırlanmasına girilmiştir. 1928 yılında, Sovyet Hükümeti'nin kararnameyle, Leningrad'da bulunan Doğu Bilimleri Enstitüsü bünyesinde bir İşçi Fakültesi (RABFAK) açılmış, sonraları bu fakültede SSCB'deki azınlıkların okutulduğu kurslar düzenlenmiştir. Bu bilgileri

K.K.Kurdoyev'in Kürdoloji tarihine adanmış çalışmalarında bulmak mümkündür.

İşçi Fakültesi RABFAK'da Ermenistan, Gürcistan ve Türkmenistan'dan gelen Kürt gençleri eğitim görmekteydi. RABFAK ve kurslarda, Kürtçe konuşan nüfus yaşadığı bölgelerde görev yapmak üzere idareci kadrolar ve öğretim elemanları yetiştiriliyordu. Tarih ve sosyal bilimlerin yanı sıra Kürtçe eğitimin de yapıldığı RABFAK ve kurslar, Kürt ulusal kadrolarının hazırlanmasında önemli bir adımdır.

1914'lerde Petersburg Üniversitesinde organize edilmiş, fakat 1. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ara verilmiş olan Kürt dili öğrenimine 30'lu yıllarda Leningrad Üniversitesinde yeniden başlanmıştır (Dersler İ.A.Orbeli tarafından yürütülmekteydi.) 1931'de de, esas itibarıyla RABFAK mezunu Kürt gençleri için Lifli Dil Fakültesinde Kürtçe bölümü açılmıştır. Bu sıralarda, Leningrad Üniversitesi İran Filolojisi Kürsüsü bünyesinde, İ.A. Orbeli tarafından düzenli olarak Kürtçe dersler düzenlenmekteydi.

O yılların başka bir Kürt tarihi araştırma merkezi de Ermenistan'ın başkenti Eri van idi. 1928'de Maragulov tarafından yeni (Latin) alfabesinin hazırlanmasının ardından Kürt okullarının ve Kafkasya Teknik Eğitim okulunun açılmasıyla Ermenistan'da sistematik Kürt dili eğitim ve öğretimine geçildi. Ayrıca Ermenice-Kürtçe sözlükler, okul kitapları ve Kürtçe gramer kitapları basılmaya başlandı.

60'lı yıllarda Kürt tarihi araştırmalarının gelişmesine yeni bir aşama daha ekleniyor: 28 Şubat 1959'da, SSCB Bilimler Akademisi, Doğubilimleri Enstitüsü Leningrad bölüm başkanlığını yürüten akademi üyesi İ.A.Orbeli'nin girişimleriyle Enstitü'de Özerk Kürt Tarihçileri Grubu kurulur. Bu vesile ile dünya biliminde ilk defa Kürt halkının kapsamlı olarak araştırılmasını hedefleyen bilimsel bir kolektif kurulmuş olur. K.K.Kurdoyev bu konuda şunlar, yazar: "Kürt tarihi kabinesi, diğer ülkelerde yaşayan Kürtlerin dikkatini üzerinde toplamış ve toplayacaktır. Böylece, Kürt halkının, doğu halklarının kültür tarihinde oynadığı büyük rolün Sovyet Bilimi tarafından kabul edildiği artık bilinmektedir."

5-7 kişiden oluşan Leningradlı Kürt tarihçileri bir araya geldikten kısa bir süre sonra Kürt tarihi ve filolojisinin sorunlarını çözmeye önemli başarılar elde etmişlerdir. Grubun faaliyetlerinde ilk ilerlemeler, üç ana yönde gelişen Kürt-dilbilim alanında kaydedilir. Bunlar: Kürtçe gramer yapısının incelenmesi, karşılaştırmalı lehçe araştırmaları ve sözlük hazırlama çalışmalarının yapılmasıdır. Belirtmemiz gerekiyor ki, Kürt dili araştırmalarında daha çok kuzey lehçelerine, özellikle de ülkemizde yaşayan Kürtlerin konuştuğu Kurmanci lehçesine ayrı bir önem verilmiştir. Bu alandaki temel başarılar, Rus doğubilimciliğinin geleneksel çalışmalarını devam ettiren Leningradlı Kürt tarihçilerine

aittir. Fakülteden hocam olan Kurmanci gramer esaslarının kurucuları K.K. Kurdoev ve I.I. Tsukerman da bunlar arasındadır." Kürtçe Gramer (Kurmanci), 1937", "Kurmanci ve Sorani Eserlerinin Kürtçe Grameri (1978 K.K. Kurdoev)", "Kürtçe-Rusça (1960, Kurmanci) Sözlük" gibi eserlerin yazarı olan K.K. Kurdoev, Kürtçe'nin bir lehçesi olan Zazaki'ye ait geniş araştırmalar yapmış, çok yazık ki bu araştırmaları hâlâ yayınlamamıştır. I.I. Tsukerman da çalışmalarını Ermenistan ve şimdiki Türkmenistan'da yaşayan Horasan Kürtleri'nin dili olan Kurmanci'yi araştırmaya adanmıştır.

70'li yılların başlarından itibaren Leningrad'lı dilbilimciler, İran ve Irak Kürdistanı'nda geniş kitlelerce konuşulan Güney Kürt lehçelerini incelemeye girişmişlerdir. Buna büyük imkan sağlayan olay ise, o dönemde Irak Cumhuriyeti'nden SSCB'ye öğrenim için ilk defa Kürt asistanların gönderilmesidir. Kürt asistanlar K.K. Kurdoev'in danışmanlığında İran ve Irak dili edebiyatı ve tarihi konusunda tezler hazırlayıp savunmuşlardır. Diğer taraftan Kürt asistanların yardımıyla Kürt tarihçileri grubu monografik olarak Sorani, Mukri ve Süleymaniye lehçelerini incelemişler; Irak Kürtleri'nin çağdaş edebiyat dili kelime hazinesini ortaya koyan Kürtçe-Rusça (Sorani) sözlük basmışlardır.

80'li yıllarda Kürt tarihçileri grubunda, Kürt Filolojisi için artık kaçınılmaz olan Güney Kürt klasik edebiyat eserlerinde kullanılan dilin çok yönlü olarak araştırılmasına girişilmiştir. Örneğin ünlü klasik Kürt yazarı şair Mewlawi'nin Gorani lehçesinde yazdığı divan, ayrıca Avramanice olan Said'in Divanı' bu dönemde incelenmiştir.

Leningradlı araştırmacılar tarafından kaydedilen önemli başarılar neticesinde, Kürtçe'nin en önemli sorunlarından biri olan lehçe yapısının tayini konusu çözülmeye başlanmıştır.

Bilindiği gibi, günümüzde Kürt dilinin birkaç lehçeye sahip olduğu dilciler tarafından kabul edilmektedir. Ancak, Kürt lehçelerinin yapısı, gruplandırılması ve kullanılan terminolojisi konusunda henüz kesin bir görüş birliğine varılamamıştır. Belirtmeliyiz ki, temel ayrılıkları, günümüz İran ve kısmen Irak Kürdistanı topraklarında yaygın olarak konuşulan güney Kürt lehçelerinin karakteristiklerinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Gorani ve Zazaki'nin lehçe yapılarına dair farklı görüşler ile sürülmektedir. Bu, belirtilen lehçelerin gramer yapılarının yeterince incelenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Ünlü Iraklı bilimadamı Tewfik Vehbi, Kürtçe'yi 4 lehçe grubuna ayırmaktadır. (Bu sınıflandırma Kürt Filologlarınca da kabul edilmektedir):

- 1) a) Kuzey Kurmanci: Badinani, Hekkari, Aşitayi, Botani, Bayazidi,
- b) Güney Kurmanci: Sennayi, Süleymani, Sorani, Mukri olmak üzere iki gruba ayrılan KURMANCI,
- 2) Bahtiyari, Laki, Feyli, Kelhori, Mabasani diye ayrılan LURİ,
- 3) Avrami (Avramani), Zangana, Kaka, Bacalani diye ayrılan GORANI,
- 4) ZAZAKI.

Kürt bilimadamlarının bu konuda başka sınıflandırmaları da bulunmaktadır.

Temelde Kürt lehçelerini etraflica incelemeyi hedefleyen Sovyet bilimadamları, günümüzde küçük ya da büyük birden çok lehçeden oluşan Kürtçe'yi kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayırıyorlar (Bu ayırım Kürdistan coğrafyası için de yapılmaktadır: Kuzey Kürdistan, Güney Kürdistan).

Temel gramer esasları ve kelime hazinesine göre kuzey Kürtçe grubuna Kurmanci ve Zazaki girmektedir. Güney Kürtçe grubu ise 3'e ayrılmaktadır:

1) Sorani adı altında Süleymani, Sorani, Mukri,

2) "Güneydoğu Kürtçesi" olarak bilinen Kermaşahi, Sennayi, Garussi, Koruni,

3) "Gorani" adı altında Gorani, Avramani, Bacalani, Kandulayı, Zangana v.s

Şüphesiz Kürt dilinin çok lehçeli yapısı, yazılı ve sözlü edebiyatın gelişmesinde etkili olmuştur.

Bilim adamları Kürt yazını araştırırken, geçmişi, Kürtlerin daha müslümanlığı kabul etmedikleri döneme dayanan Kürt folkloruna ayrıca önem vermişlerdir. Her ne kadar bazı bilimadamları bunu abartılı saymışlarsa da Kürt folkloru gerçekten özel bir duruma sahiptir: Halkın büyük kısmı ana dilinde konuşma ve yazma imkanından yoksun bırakılmış, kendini sözlü edebiyat aracılığıyla ifade etmek zorunda kalmıştır. Bundan dolayıdır ki, Kürt edebiyatı herşeyden önce fevkalâde güzel olan Kürt folklorudur. Kürt folkloru çok zengin temalarıyla yüksek sanatsal değere sahiptir.

Bizzat Kürt araştırmacılar tarafından yürütülen ulusal folklor derleme ve incelemeleri uzun yıllardır devam etmektedir. Günümüze kadar Kürt folkloru hakkında onlarca derleme yayınlanmıştır. Yine de çok yazık ki, geçmiş zamanlardaki manevi kültürü, yaşam biçimini ve dünya görüşünü yaşatan yüzlerce yıllık Kürt

tersburg Rusya Bilimler Akademisi Doçubilimleri Fakültesi'nde korunmaktadır. Jaba, kolleksiyonun oluşturulmasında ünlü Kürt bilim adamı Mele Mahmud Bayazidi'den çok yardım görmüştür. Kolleksiyonun büyük bölümünü, yukarıda saymış olduğumuz ortaçağ ozanlarına ait el yazması eserler oluşturmaktadır. Bu el yazması eserler, Leningrad Kürt tarihçileri grubundan M.B. Rudenko tarafından incelenmiş ve yayınlanmıştır. Kolleksiyonu kataloglayıp tanıtımını yapan M.B. Rudenko artık yaşamamaktadır.

Doğu Kürdistan'ın yegane edebiyat diline sahip Gorani lehçesinin de zengin bir yazılı edebiyatı vardır. Gorani yazılı edebiyatı, XII. yy sonlarından XIX. yy ortalarına kadar varlığını sürdüren Ardalani Kürt Emirliği zamanında önemli ölçüde gelişmiştir. Gorani yazılı edebiyatına dair araştırmalar yapılmaya ve hakkında makaleler yazılmaya daha yeni yeni başlanmıştır; bu edebiyattan örnekler yayınlanmıştır. Tüm bu çalışmalar yapılmadan önce Gorani yazılı edebiyatının varlığı, sadece bazı özel yayınlardan veya dünyanın değişik kütüphanelerinde korunmakta olan Kürtçe el yazmaları kataloglarından öğrenilebilmekteydi. Goranice eserler, Iraklı Kürt bilim adamlarının yardımları ile yayınlanmış, dolayısıyla başta divan edebiyatı manzumeleri olmak üzere yayınlanan eserlerin sayıları artmıştır.

O dönemde eserleri yayınlanan di-

Bazı yazarlara göre Kürt dilinin gelişimi ve Kürt ulusunun oluşum süreçleri ayrılmaz bir bütündür ve "Kürt ulusal edebiyat dili yeni yeni oluşmaktadır". Bu görüşe katılmıyorum; çünkü hem ulusal dil ve edebiyat dili farklıdır. Ayrıca Kürtçe'de iki edebiyat dili bulunmaktadır; Bu tek bir Kürt ulusal dilinin varlığını engellememektedir. Kaldı ki iki edebiyat diline birden sahip olan uluslar vardır: Norveç, Arnavutluk, Ermenistan gibi (XIX. yy'ın ilk yarısında Ermeniler, eski Ermenice yazı dili "Grabar" ve doğu-batı diye ikiye ayrılan yeni Ermenice olmak üzere iki edebiyat dili kullanıyorlardı).

halk edebiyatı konusunda elimizde yeterli sayıda araştırma mevcut değildir.

Yukarıda da açıklamış olduğumuz nedenlerden dolayı değişik lehçelerde gelişen yazılı Kürt edebiyatı yüzlerce yıllık geçmişe sahiptir. Her ne kadar Kürt halkı, en zor tarihi sınavlardan nasibini almışsa da; aralarında önemli sayıda eski el yazmalarının da bulunduğu binlerce yıllık geçmişe sahip olağanüstü güzel yazılı eserler yaratıp koruyabilmiştir. Araştırmacılara göre en eski ve özgün Kürt edebiyatı, kuzey lehçesi edebiyatıdır. Bu edebiyatın yaratıcıları arasında, Eli Heriri (XI.yy), Feqiyê Teyran (XIV.yy) Melayê Ciziri (XV.-yy); Melayê Batê (XV.yy), Haris Bitlisi (XVII.yy) ve klasik Kürt manzumuna şöhrat kazandıran ünlü destan "Mem û Zîn"-nin yazarı Ehmedê Xani (XVII.yy) gibi, Ortaçağın büyük Kürt ozanları vardır. Kurmanci lehçesinde dini edebiyat alanında da belirgin gelişmeler kaydedilmiştir. Buna örnek olarak, araştırmacıların tahminine göre XII-XIII. yy'da yazılmış olan Yezidi Kürtlerine ait "Mishafa Reş" ve "Cilwe" adındaki iki kutsal kitabı verebiliriz.

Ortaçağ Kürt edebiyatı araştırmalarını, yukarıda da sözünü ettiğimiz ünlü Kürt tarihçisi A.D. Jaba başlatmıştır. A. D. Jaba, Türkiye'de Rus konsolosluğu olarak görev yaptığı sıralarda Kürt el yazmalarından oluşan değerli bir kolleksiyon derlemiştir. Bu kolleksiyon San Petersburg M.E Saltikov Şedrin devlet halk kütüphanesi el yazmaları bölümünde ve San Pe-

terburg Rusya Bilimler Akademisi Doçubilimleri Fakültesi'nde korunmaktadır. Jaba, kolleksiyonun oluşturulmasında ünlü Kürt bilim adamı Mele Mahmud Bayazidi'den çok yardım görmüştür. Kolleksiyonun büyük bölümünü, yukarıda saymış olduğumuz ortaçağ ozanlarına ait el yazması eserler oluşturmaktadır. Bu el yazması eserler, Leningrad Kürt tarihçileri grubundan M.B. Rudenko tarafından incelenmiş ve yayınlanmıştır. Kolleksiyonu kataloglayıp tanıtımını yapan M.B. Rudenko artık yaşamamaktadır.

Diğer bir edebiyat merkezi de Avramani şiiir edebiyatının geliştiği İran Kürdistanı'ndaki Avramani şehridir. (Ardalan'ın batı kesimi). Esas itibarıyla Avraman'lı ozanların edebi etkinliklerini yoğun olarak XVII-XVIII. yy'da görüyoruz. Ne yazık ki, günümüze kadar yayınlanmamış olan yegane Avramanice eser, lirik gazellerden oluşan Said'in Divanı'dır (1784-1808). Eser, Iraklı bilimadamı Muhammed Amin Kardo tarafından 1971'de basılmıştır.

Gorani lehçesinde olduğu gibi Avramani lehçesinde de yazılı eserlerin büyük bir kısmı araştırılmadan kalmıştır. Bu arada belirtmeliyiz ki; Kürtçenin lehçelerin incelenen edebiyat dalında Avramanice ve Goranice'nin gramer ve kelime yapılarındaki

büyük benzerliklere rağmen aynıysa olmadıklarını gördük: Avramani lehçesi Gorani'den çok daha eskidir; yer yer de Goraniceden farklılık göstermektedir. Bunun için Gorani ve Avramani, kendilerine benzeyen - Bacalani, Kandula, Zangana v.s. diğer lehçeleri de kapsayan tek bir lehçe grubuna dahil farklı iki lehçe gibi incelenmelidir.

Sorani edebiyatı diğer lehçelerin edebiyatlarına göre daha geç gelişme göstermiştir. (XIX. yy'da başkenti Süleymaniye olan Baban Emirliğinin Siyaset ve Edebiyat merkezi haline gelmesinin ardından) klasik Sorani edebiyatı 4 büyük ozan yetiştirmiştir: Nali (1800-1856), Salim (1805-1876), Kurdi (1812-1850) ve Hacı Kadirê Koyi (1816-1894).

Mukri lehçesi de, Ahmet (XVIII. yy), Adab (1806-1876), Mirza Rahim Vefayi (1838-1899), Raşit (1851-1933), Mela Abdurahman Şivan (1856-1896) vs. gibi ünlü ozanların temellerini attığı zengin bir edebiyata sahiptir.

Hakkında en az araştırma yapılan edebiyat, folklorik esaslı Zaza edebiyatıdır. Dolayısıyla Zazaki (Dimili) yazılı edebiyatı az bilinmektedir. Ancak, son yıllarda İsveç'te Zazaki Kürtleri tarafından çıkarılan Kürtçe sürekli yayınlarda Zazaki yazılı edebiyatından söz edilmektedir. Zazaki yazılı edebiyatına örnek olarak 1933'de Kürt bilimadamı C. Bedirhan tarafından yayınlanan, Mela Nadir'in "Mewlûd" (Peygamberin Aslı) adlı manzum eserini verebiliriz.

Görüldüğü gibi, Kürt halkı tarihindeki şansızlıklarından dolayı suni olarak dört parçaya bölünmesine rağmen, yine de kendi ulusal edebiyatını yaratıp koruyabilmiştir. Araştırmacılara göre Kürt edebiyatı yakın-doğu halklarının kültür mirasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Kürt edebiyatı yukarıda da belirttiğimiz gibi belli başlı tüm lehçelerinde gelişme göstermiştir. Kürt dilinde önceleri üç lehçe ile edebiyat yapılmaktaydı:

- 1) Temelinde Botani ağzı olan KURMANCI;
- 2) Gramer olarak Avramaniye çok benzeyen GORANI,
- 3) Süleymaniye lehçesi normlarını taşıyan SORANI.

Şimdi ise iki lehçede: Kuzey ve Güney lehçelerini grupları altında toplayan Kurmanci ve Sorani lehçeleri ile edebiyat yapılmaktadır. Sovyet Kürtlerinin edebiyat dili ise Kurmanci'ye dayanmaktadır.

Bazı yazarlara göre Kürt dilinin gelişimi ve Kürt ulusunun oluşum süreçleri ayrılmaz bir bütündür ve "Kürt ulusal edebiyat dili yeni yeni oluşmaktadır". Bu görüşe katılmıyorum; çünkü hem ulusal dil ve edebiyat dili farklıdır. Hem de Kürtçe'de iki edebiyat dili bulunmaktadır. Bu tek bir Kürt ulusal dilinin varlığını engellememektedir. Kaldı ki iki edebiyat diline birden sahip olan uluslar vardır: Norveçliler, Arnavutlar, Ermeniler gibi (XIX. yy'ın ilk yarısında Ermeniler, eski Ermenice yazı dili "Grabar" ve doğu-batı diye ikiye ayrılan yeni Ermenice olmak üzere iki edebiyat dili kullanıyorlardı).

Eklemez gerekiyor ki, edebiyat dili ve ulusal dil sorunları uzun zamandır bilimadamlarınca tartışılmaktadır. Fakat şu ana kadar ortak bir fikir üretilmemiştir. Bu sorunlara bağlı kalmayan köklü geçmişe sahip Kürt dilinde, Kürt ulusal kültürünün ayrılmaz parçası olan sözlü edebiyatında en güzel örnekleri yaratılmıştır.

(*) Bu yazı Moskova Kürt Kültür Merkezinin yayın organı "Golos Kurda-Kürdün Sesi" gazetesinin Ocak-Şubat 1993 tarihli sayısından alınmıştır. Rusça'dan çeviren: **Pelin ZERDALI - Serdar DICLE**

Hin nav bi sitandina dawîneya layen, bixweser layena xwe raber dikan. Hin nav, bi sitandina dawîneya layen, layena xwe hêj zelal raber dikan. Hin nav jî hene ko bê sitandina dawîneya, layenên xwe raber nakin. Ew bitenê bi sitandina dawîneya layenên xwe raber dikan. Hin nav jî hene layena nêr û mê disitênin. Bi gotineke din, hin nav dulayen in. Li gora vê danasînê nav ji aliyên layenên xwe di sê awayî de xwiya dibin.

- A) Navên mê
B) Navên nêr
C) Navên dulayen

A) NAVÊN MÊ

Nav di çar awayî de layena xwe ya mê raber dikan.

1) Nav bixweser layena xwe ya mê raber dikan.

2) Nav di veqetanê de layena xwe raber dikan. Ew jî:

- a) Di veqetandeka binavkirî de
b) Di veqetandeka nebinavkirî de
3) Nav di erka baneşan de layena xwe ya mê raber dikan.

1) Nav bixweser layena xwe ya mê raber dikan.

Nişe:

- a) Navên jinan
Viyên, Şîlan, Zîn.
b) Navên mirovên mê
Metik, xaltîk, keç
c) Navên tabayên mê

Bizin, çêlek, mirişk, maker, dêlegur, dêlik.

Layî ko di nîşeyên jor de hatî raberkirin, nav bixweser jî layenên xwe yê mê raber dikan. Ew nav ti dawîneyî nesitênin jî em dizanin ku ew nav mê ne.

2) Nav di veqetanê de layena xwe ya mê raber dikan.

- a) Di veqetana binavkirî de
b) Di veqetana nebinavkirî de.

a) Di veqetana binavkirî de layena mê.

Nav: dor, gul, mal,

Nişe:

- Dara behîvê kulfîk vekir.
- Gula dara ha sohr e.
- Mala me ji vir dûr e.

Têgiheştin:

1) Navên "dar", "gul" û "mal" di hevokan de hatine bikaranîn.

2) Navên "dar", "gul" û "mal" di hevokên jor de xwe veqetandine ser navine din. Ev veqetan bi awayekî zelal bûyiye. Dar, ji dara bûyiye dara behîvê, gul, bûyiye gula darê, mal jî bûyiye mala me. Bi vê yekê xwe ji wekhevên xwe veqetandine.

3) Di vê veqetanê de navên "dar", "gul" û "mal" dawîneya "a" sitandine.

4) Bi sitandina dawîneya (a) ew nav, layena xwe ya mê raber kirine.

b) Di veqetana nebinavkirî de layena mê

Nav: Keç, bizin, çêlek.

- Keçeke te li malê bû.
- Bizineke me li çiyê ma.
- Çêlekeke wana tê doşandin.

Di Warê Zimanekî Yekbûyî û Zanistî de: 4

LAYENÊN NAVAN

● TORÎ

Têgiheştin:

1) Navên "keç", "bizin" û "çêlek" di hevokên jor de hatine bikaranîn.

2) Navên "keç", "bizin" û "çêlek" di hevokên jor de xwe veqetandine ser navine din. Lê ev veqetîn ne bi zelalî bûyiye. Keçeke te, lê kijan keç, bizineke me, lê kijan bizin, çêlekeke wana, lê kijan çêlek. Pêwanê ev veqetan veqetaneke nebinavkirî ye.

3) Di vê veqetanê de "keç", "bizin" û "çêlek" pêşî dawîneya "ek", pişt ra dawîneya "e" sitandine. Bi sitandina dawîneya "ek" nav yekhejmarî û nebinavkirîya xwe, bi sitandina dawîneya "e" jî, layena xwe ya mê raber kirine.

4) Xwiya ye ko nav di veqetana nebinavkirî de dawîneya "e" disitênin.

3) Nav di erka baneşan de layena xwe ya mê raber dikan.

Nav: Metik, xaltîk, xwih

- Metikê were mala me.
- Xeltikê diya min dibakî te.
- Xwihê ma tu çima çûyî?

Têgiheştin:

1) Navên "metik", "xaltîk" û "xwih" di hevokên jor de hatine bikaranîn.

2) Di hevokên jor de bakirinek, agahdariyek, pîrsek hatiye raberkirin. Bi gotineke din erka baneşan hatiye bikaranîn.

3) Layî ko tê dîtîn di bikaranîna baneşan de dawîneya "ê" sitandine.

4) Xwiya ye ko nav di bikaranîna baneşan de dawîneya "ê" disitênin.

NEXWE:

1) Layî ko di tev nîşeyên jor de tene dîtîn navên mê bi sitandina dawîneya "a", "e" û "ê" layenên xwe raber dikan.

2) Dema ko nav bi tîpeke dengdêr qediya, tîpa tîkiliyê "y" tê navbera nav û dawîneya layenê.

Nişe:

- Nav: Avî, zevî, devî,
- Aviya me li keviya gund e.
- Zeviya we beyar ma.
- Deviya li keviya rê şawitî.

Têgiheştin:

1) Layî ko di hevokên jor de tene dîtîn, navên "avî", "zevî" û "devî" bi tîpa dengdêr qediyane.

2) Layî ko tê dîtîn tîpa tîkiliyê "y" hatiye navbera nav û dawîneya layena mê "a". Hege tîpa "y" neyê biharanîn, dibî mebesta tîkçûyîna wûşeyê.

B) NAVÊN NÊR

Navên nêr jî layî navên mê, layena xwe di van awayan de raber dikan.

1) Nav bixweser layena xwe ya nêr raber dikan.

2) Nav di veqetanê de layena xwe raber dikan. Ew jî:

- a) Di veqetandeka binavkirî de
b) Di veqetandeka nebinavkirî de
3) Nav di erka baneşan de layena xwe ya nêr raber dikan.

1) Nav bixweser layena xwe ya nêr raber dikan.

Nişe:

- a) Navên zilaman
Berhem, Alan, Bengî
b) Navên mirovên nêr
Ap, bav, bira.
c) Navên tebyan
Ga, hasp, ker

Layî ko di nîşeyên jor de hatî raberkirin, nav bixweser jî layenên xwe yê nêr raber dikan.

2) Nav di veqetanê de layena xwe ya nêr raber dikan.

- a) Di veqetandeka binavkirî de
b) Di veqetandeka nebinavkirî de
a) Di veqetandeka binavkirî de layena nêr.

Nav: Raz, nan, goşt.

Nişe:

- Razê we hatine quraftin.
- Nanê tanurê anîn.
- Goştê biraştî dixwin.

Têgiheştin:

1) Navên "raz", "nan" û "goşt" di hevokan de hatine bikaranîn.

2) Navên "raz", "nan" û "goşt" di hevokên jor de xwe veqetandine ser navine din. Raz, ji razan bûyiye razê we, nan, ji nana bûyiye nanê tanurê, goşt, ji gosta bûyiye goştê biraştî. Bi vê yeke ew nav xwe ji wekhevên xwe veqetandine.

3) Di vê veqetanê de navên "raz", "nan" û "goşt" dawîneya "ê" sitandine.

4) Bi sitandina dawîneya "ê" ew nav, layena xwe ya nêr raber kirine.

b) Di veqetandeka nebinavkirî de navên nêr

Nav: Kur, zilam, bav

- Min kurekî te dît.
- Zilamekî bi xwe ra anîn.
- Ew kes bavekî gelek dilovan e.

Têgiheştin:

1) Navên "kur", "zilam" û "bav" di hevokên jor de hatine bikaranîn.

2) Navên "kur", "zilam" û "bav" di hevokên jor de xwe veqetandine lê em nizanin kijan kur, ji zilama kijan zilam û ji bavan kijan bav. Pêwanê ev

veqetan veqetaneke nebinavkirî ye.

3) Di vê veqetanê da "kur", "zilam" û "bav" pêşî dawîneya "ek", pişt ra dawîneya "î" sitandine. Bi sitandina dawîneya "ek" nav yekhejmarî û nebinavkirîya xwe, bi sitandina dawîneya "î" jî, layena xwe ya nêr raber kirine.

4) Xwiya ye ko di veqetandeka nebinavkirî de dawîneya "î" disitênin.

3) Nav di erka baneşan de layena xwe ya nêr raber dikan.

Nav: Gund, bajar, welat

- Gund, kambaxo gundo!
- Bajar, tu ne ti bajarî!
- Welat, him derd, him qinyato!

Têgiheştin:

1) Di hevokên jor de nifirek, mukuriyek, kovenek hatiye raberkirin. Bi gotineke din, erka baneşan hatiye bikaranîn.

2) Di hevokên jor de navên "gund", "bajar" û "welat" dawîneya "o" sitandine.

3) Xwiya ye ko nav di bikaranîna baneşan de dawîneya "o" disitênin.

NEXWE:

1) Layî ko di tev nîşeyên jor de tene dîtîn, navên nêr bi sitandina dawîneya "ê", "î" û "o" layenên xwe raber dikan.

2) Dema ko nav bi tîpeke dengdêr qediya, tîpa tîkiliyê "y" tê navbera nav û dawîneya layenê.

Nişe:

- Nav: Çiya, bira, sako.
- Serê çiyayê bilind bi mij e.
- Birayê min ji bajêr hat.
- Min saqoyê xwe wergirt.

Têgiheştin:

1) Layî ko di hevokên jor de tene dîtîn, navên "çiya", "bira", "sako" bi tîpa dengdêr diqedin.

2) Layî ko di nîşeyê de tene dîtîn, tîpa tîkiliyê "y" hatiye navbera nav û dawîneya layena nêr "ê", Hege tîpa "y" neyê bikaranîn, ev biharanîn wê bibî mebesta tîkçûyîna wûşeyê.

C) NAVÊN DULAYEN

Hin nav hene ko di du layenî de, layî layenên mê û nêr, di veqetandine binavkirî, nebinavkirî û di erka baneşan de tene bikaranîn. Ew nav bi piranî navên karên ko ji aliyê mirovan tên kirin. Dêmaniyên wargehan uyd. in.

Nişe:

- Nav: Bijîşk, mamoste, gundî.
- Bijîşkê û bijîşka nexweşxanê bi hev ra bi nexweşê me mijul bûn.
- Mamosteyê min bi mamosteya te ra diçûne dabistanê.

- Pêşî gundiya te, pişt ra jî gundiya te hatin malê.

Têgiheştin:

Navê "bijîşk", "mamoste" û "bajarî" di hevokên jor de hatine bikaranîn.

Ew nav dawîneya "a" û dawîneya "ê" sitandine.

Bi sitandina dawîneya "a" layena xwe ya mê, bi sitandina dawîneya "ê" jî layena xwe nêr raber dikan.

Xwiya ye ko hin nav di layena mê û nêr de tene bikaranîn.

AYETÊN ŞEYTan BÛN BELA SERAN

Navenda Nûçeyan- Rojnameya Aydinlikê piştî ku dest bi çapkirina pirtûka Salman Ruştî ya bi navê "Aye-tên Şeytan" kir, ji hemû aliyan ve bû hedefa êrişên hêzên Musulman. Li Kur-distanê û li gelek bajarên Tirkiyê, ba-yiyên ku rojnameyê difirotin hatin tehdîtkirin. Piştî van êrişan gelek bayîyan firotina rojnamê qebûl nekirin û rojname Aydinlikê bi xwe jî çend caran li ser hev jî alî dewletê ve hat berhevkerin.

Piştî di rojname de çapkirina A-ayetên Şeytan, buroyên rojname Aydinlikê yên Stenbol, İzmir û Diyarbakir hatin tahrîbkirin û xebatkarên rojname bi kûştinê hatin tehdîtkirin. Hêzên musulman ên radîkal di roja 28.5.1993'an de piştî limêja îne êrişî Weşanxaneyê Kaynakê kirin, di bûyera êrişê de xebatkarê weşanxanê birindar bû û di weşanxanê de xesara maddî çêbû. Di dema êrişê de polis bû temaşevan û li rojnamevanên ku dixwestin wênayên

êrişkarên bikşînin xist.

Hêzên îslamî yên radîkal bi çapkirina Ayetên Şeytan re, fermana kuştina sernivîskarê rojnameya Aydinlikê Azîz Nesîn jî derxistin. Rojnameya Aydinlikê, di gel hemû astengan çapkirina A-ayetên Şeytan domand. Piştî êrişên hêzên îslamî, Azîz Nesîn di roja 30.-5.1993'an de li İzmirê civînek çapemeniyê çêkir. Azîz Nesîn di civîna çapemeniyê de ewha got: "Tirkiye bi bazdan ber bi paşverûtiyê ve liçe. Tişteke wusa ku azana bi Erebi normal tê dîtin. Dema ku hûn tolerans bidin rastgiran, êdî hûn nikarin pêşî ji wan bistînin. Di dibistanên ku ewê tê de mele bîn gihandin de wafî derkevin, divê mirov ji êrişên ewha re şaş nemîne."

Mensûbên tarîqata Aczmendiyan, ji bo protestokirina Ayetên Şeytan xwestin ku bîn li Enqerê xwespêşandan çêbikin, lê polisê Tirk ew nekirin Enqerê.

Ateşkesi Bingöl Olayı mı Bozdu?

Baştarafı s.1'de

meçte "Siyasi çözüm dedikleri 25'lerde de yaptıkları gibi önce operasyonlarla gücü kırmak, kırdıktan sonra yakalamak, yakaladıklarından öldürülecekleri öldürmek geri kalanları da teslim almak. Atılacak adımların ve içine girilecek acımasız savaş gerçeğinden bu hükümet sorumlu olacaktır." dedi.

Öcalan bir soru üzerine, olayın iddia edildiği gibi "sorumsuz" bir grubun eylemi olmadığını, ateşkesi açıklarken belirttikleri "üzerimize gelirlere misilleme hakkımızı kullanacağız" şeklindeki yaklaşım doğrultusunda geliştirilen bir eylem olduğunu, devletin en çok bu alana yüklendiğini, en son 13 gerillanın şehit edildiğini belirterek "Buna bir cevap hakkı olarak bu eylem düzenlenmiştir" dedi.

Öcalan, bir başka soru üzerine de, silahsız, savunmasız insanların öldürüldüğünü reddederek, sözkonusu erlerin özel savaş birliklerinden olduğunu, bunların tedbirsiz-plansız hareket etmelerinin sözkonusu olmadığını, eğer öyle olsaydı bunun sorumlularının çoktan cezalandırılmış olması gerektiğini, hiçbir askeri kuralda, hele savaş alanında böyle bir durumdan söz edilemeyeceğini, bu askerlerin saldırı kuvveti olduğunu özellikle belirtmek istediğini söyledi.

YEKBÛN adına yapılan açıklamada, Bingöl-Elazığ karayolunda 33 er ve birkaç sivilin PKK gerillaları tarafından öldürülmesinden esas olarak TC'nin sorumlu olduğu, tek yanlı ateşkesle rağmen TC'nin kirli savaşı sürdürmesinin Bingöl ve benzeri olaylara yolaçtığı belirtiliyor. YEK-

BÛN'un açıklamasında, Bingöl olayında zamanlama ve eylem yöntemi açısından olumsuzlukların olduğu da vurgulanıyor.

Olayla ilgili olarak PDK-HEVGİRTİN tarafından yapılan açıklamada "Türk devletinin uygulamalarının, sorunun barışçıl yollardan çözümünü engelleyeceği apaçıktı. Nitekim, devletin tek yanlı şiddet politikası; Bingöl-Elazığ arasında 33 erin ve bazı sivillerin ölümü ve yaralanması sonucunu doğurdu... Demokratik çözüm olanağı her zaman vardır. PKK, barışçıl çözüm yolları açmada gösterdiği sorumluluğu devam ettirmede de göstermelidir" denildikten sonra olayın sorumlusunun devlet olduğu ifade edildi.

PSK Genel Sekreteri Kemal Burkay, Avrupa Parlamentosu'nda yaptığı bir konuşmanın ardından, Bingöl olayı ile ilgili olarak kendisine yöneltilen bir soruyu, devletin ateşkesle cevap vermediğini, sürekli çatışma olanakları yaratmaya çalıştığını ve olaydan devletin sorumlu olduğunu belirterek yanıtladı.

IHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ise, yaptığı açıklamada, hükümetin ateşkesle uymadığını, ateşkes süresince köy boşaltmalarını ve operasyonların devam ettiğini, gerilla cesetlerinin saygısızca toplu mezarlara gömüldüğünü ifade ettikten sonra devamla şunları söyledi: "İnsani hukuka yalnızca devlet değil PKK de uymak zorundadır. Cenevre Sözleşmesi'nin 3. maddesine göre, PKK esir aldığı Türk askerlerini öldüremez. Esir alınan 33 askerinin öldürülmesini protesto ediyorum. Herkese askeri çözümler yerine demokratik ve siyasal çözümler için katkı çağırısı yapıyoruz."

SEYDO AYDOĞAN'I

Karanlık güçler tarafından katledilişinin 1. yıl dönümünde anıyoruz.

Kendini dayatan bu acı gerçeklik karşısında, tavrımızı duyguların yoğun baskısından kurtararak bilincin ışığında oluşturmaya özen göstereceğimizden kuşkun olmasın... Eğer birgün bu dağlar da bahar yüzü görünse, başucuna topraklarımızın bağrından fırlayıp filizlenen çiçeklerden demet yapıp bırakacağız.

**Aydoğan allesi adına
Mustafa Aydoğan**

BORNOVA YURT ÖĞRENCİLE- RİNDEN PROTESTO YÜRÜYÜŞÜ

● Selahaddin Veysanoğlu

İZMİR- Bornova yurt öğrencilerinin düzenlediği; "Yurtlarda ve okullarda soruşturma ve atılmaları protesto" yürüyüşüne yaklaşık 200 kişi katıldı. 26 Mayıs 1993 Çarşamba günü saat 12.00'de Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi önünde toplanan öğrenciler daha sonra yürüyüşe geçtiler.

"Gençlik gelecektir, gelecek ellerimizdedir" ve "Herbirimiz Şengül ve Uğur'uz, bizi tüketemezsiniz" yazılı pankartların açıldığı yürüyüşte yine çeşitli sloganlar atılarak polis ve idarenin işbirliği yapmaları

kınandı, polisin yurtlardan ve okullardan çıkması istendi. MGK kararlarının kaldırılmasını isteyen öğrenciler, yurdun önüne kadar gelip burada bir basın açıklaması yaparak yurt öğrencilerinin sorunları ve bugüne kadar gelinen süreçte yaşananları basına ve kamuoyuna anlattılar. Söz alan bir öğrenci temsilcisi yurtların duruma değinerek sorunlarını dile getirmek için yaptıkları etkinlikleri anlattı.

Yürüyüş ve gösteriyeye katılanlar daha sonra dağıldılar.

KURD LI EWRÛPA RABÛN SER PIYAN

Destpêk r.1

Sudfiedhot, Schlachthaf û Endenich) ve ber bi qada mitîngê ve meşîyan û li meydana Hofgerlanê gihîştin hev. Ji ber tênekirina cîh bi deh hezaran mirov li dervayê meydana mitîngê man.

Li ser navê komîta amedekar a mitîngê bi zimanên Kurdî, Almanî û Tirkî axaftin çêbûn.

Ji komîta amedekar a mitîngê re Komîta Navendî ya YEKBÛN'ê, Sekreterê Giştî yê PKK'ê Abdullah Ocalan, Komîta Navendî ya KAWA, Sekreterê Giştî yê PSK'ê Kemal Bûrkay, PDK- Hevgirtin, Reîsê Belediye Hannoverê, Wezîrê Edaletê yê Saksonyaya Jêrîn Heîdî Almerck, Partiya Sosyalîst a Yunanîstan (PASOK), Serokê Giştî yê IHD'ê Akin Birdal, YNK, TDP, TKP-Kivilcim, Partiya Keskan a Eyaleta Westfalya ya Rena Bakûr, Komîta Karger a PDS'ê, Parlamenterê SPD'ê Herbert Schmalstîeg, Prof Dr. Hannes Duchtîng, Tevera Azadî û Aştîyê ya Fransa, Sendîka Karkeran a CFDT'ê, Reîsê Belediye Moulous'ê mesajên piştgiriye şandin.

Di mitîngê de parlementerê HEP'ê Hatip Dicle, Serokê Giştî yê DEP'ê Yaşar Kaya, Parlamenterê Partiya Sosyalîst a Danîmarka û serokê Asembla Parlemanteran yê NATO'yê Pele Voigt, Parlemanterê Partiya Sosyalîst a Belçîqa Jef Sleckx, Ji Medîco International Ronal Offerînger, Sîgrîfed March axifin.

Mitîngê di saat 12'an de dest pê kir û di saat 18'an de bi awayekî bê bûyer qediya. Çapemenî û televizyonên Almanya di weşanên xwe de ciyêkî fireh dan mitîngê.

Nêzî 1500 kesî beşdarî meş û mitînga Stockholmê bûn. Partî û rêxistin bi bandrolê xwe meşîyan. Li ser mana mitîngê bi Swêdî YEKBÛN, bi Kurdî PSK û bi Tirkî jî PKK'ê axaftin kirin.

Bi mitînga Bonn û Stockholmê re, di eynî rojê de li İngiltere, li bajarê Londrayê jî mitîngê. Komîta meşîne ya ku ji nûnerên YEKBÛN, PDK- Hevgirtin, PKK û PSK'ê ava bûbû, beriya meşîne bi belavok û civînen mal û qehweyan xebatan kir.

Di mitînga Londrayê de, di dora 1300 kesî de mirov beşdar bûn. Pîr-raniya pankartên mitîngê bi zimanê İngilîzî bûn. Ji alîgerên rêxistinên çepgir ên Tirk Kurtuluş, TKEP, Devrimci Yol, Devrimci Partizan beşdarî mitîngê bûn û piştgiriya xwe nîşan dan. Rêxistinên Kurdistana Başûr jî beşdarî mitîngê bûn.

KOMAL'LA DAYANIŞMA GECESİ

Program

Müzik:
Koma Barzan
Kulîkên Medya
Koma Dengê Azadî
Wengê Welat

Şiir
Tiyatro
Folklor
Dia ve çeşitli gösteriler.

KOMAL BASIM-YAYIM-DAĞITIM Ltd.Şti.
Piyerloti Cad. 85/2 Çemberlitaş. Tel : 516 72 01

Yer : Zafer sineması Talatpaşa Cad. No: 31/C Bahçelievler-İST.
Tarih : 12.6.1993 Cumartesi
Saat : 18.00

NOT: Gece biliminde Karal'a kadar otobüs servisimiz vardır
Davetiye Komal şubelerinden temin edilir.

"TC, İMHA VE İNKAR POLİTİKALARINDA ISRAR EDİYOR"

Baştarafı s. 8'de

Türkiye'deki resmi ideoloji, bilime değil doğmatik inançlara dayalı bir ideolojidir. Onun bu özelliği resmi Kemalist düşüncenin, yıllardır vurguladığının aksine, laik olmadığını da göstermektedir. Devlet ve din işlerinin birbirinden ayrı olduğunun vurgulanmasına rağmen Kemalizmin değişmez, tartışılmaz ve tek gerçeklik olarak algılanması, bu ideolojiye bir "din" karakterini vermektedir. Devletin üst kurumları dahil, düzen içindeki tüm kurum ve kuruluşlar da, toplumu bu ideolojiye dayalı inançlar dizisine göre şartlandırıp yönlendirmeye çalışmaktadır. Oysa laiklik herşeyden önce demokrasi ve düşünce özgürlüğü demektir. Devlet tarafından benimsen sin veya benimsenmesin; eğer bir toplumdaki çeşitli düşünceler baskı altındaysa ve o düşünceleri benimseyen insanlar, kendi düşüncelerini özgür bir şekilde dile getirip o düşünceler etrafında serbestçe örgütlenme özgürlüğüne sahip olacakları bir ortam mevcut değilse, o toplumda ne demokrasiden ne de laisizimden bahsedilebilir.

Burada bir nokta ilginçtir; Kürtleri egemenlik altında tutan devletler, kendilerine hiç bir konuda özgürlük tanımamalarına karşılık, Güney Kürdistan'da kuralan Kürdistan Federe Devleti, Saddam diktatörlüğünün görüşlerini yansıtan Irak Devleti resmi yayın organları ve gazeteleri dahil, her türlü düşüncenin serbestçe tartışılması ve bu düşünceleri benimseyenlere bu yönde örgütlemeye gitmeleri konusunda sınırsız bir özgürlük tanıyabilmektedir. Şimdi soruyoruz: Bir yıllık geçmişi olan Kürdistan Federe Devleti'nin kendisine güvenerek, benimsemişi ve hatta varlığını yok etmeye çalışan düşüncelere bile sınırsız özgürlük tanımalarına karşılık, bin yıldan fazla devlet kurma geleneğine sahip Türk devletinin, çeşitli düşüncelerin serbestçe açıklanmasından çekinmesini sağlayan temel etmen nedir acaba? Bizce bunun sebebi, devletin haksız bir taraf olarak haksız bir politika uygulamaya çalışmasıdır. Haklı bir güç, düşüncelerin açıkça çarpışmasından çekinmez ve onlara karşı aşırı derecede tahammülsüz konuşma düşmez.

Son bir yıl içerisinde Kürdistan'da 15 ilerici-yurtsever gazetecinin kontrgerilla tarafından öldürülmesi, devletin gerçekleri yansıtan düşüncelere karşı ne kadar tahammülsüz olduğunu göstermektedir. İşte şu an bizlerinde düşüncelerimizden, ötürü yargılanmamız, özünde devletçe benimsenmeyen düşüncelere karşı duyulan tahammülsüzlüğün bir ifadesidir. Bu yönüyle denilebilir ki, Kürdistan'da gazetecilerin öldürülmeleri ile bizim burada yargılanmamız arasında (saldırıların boyutu de-ğişik olmakla birlikte) nitelikçe bir farklılık yoktur. Çünkü her iki durumda da özgür düşünce susturulmaya çalışılmaktadır.

Sayın Mahkeme Üyeleri,

Bugün Türkiye'de düşünce özgürlüğü ve demokrasinin olmadığını gayet iyi biliyoruz. Her iki şeyin bilimsel gerçeklere aykırı düşen ve tabulaştırılan bir resmi ideolojiye göre değerlendirildiği ve bu ideolojiye uygun düşmeyen düşüncelerin afroz edilerek yargılandığı bir rejimde mahkemeler ne oranda adil davranabilirler acaba? Fakat şu da bilinmelidir ki, bilimsel gerçeklik, baskı, yasak ve cezalandırmalarla yok edilemez. Somut gerçeklikleri, tarihin ve toplumların nesnel yasalarına ve bilimsel değerlendirmelere göre kavrayan devrimci komünistler, herşeye rağmen doğru olduğuna inandıkları düşüncelerini tüm açıklığıyla dile getirmekten kaçınmayacaklardır.

Gelecek; sömürgeciliğe, faşizme ve emperyalizme karşı bağımsızlık ve özgürlük için mücadeleye veren ezilen-sömürge ülke halkları ile, baskısız, sömürsüz ve sınıfsız bir dünya için savaşan proleter devrimci güçlerden yana olacaktır. Buna olan bilimsel inancımız tamdır.

Sayın Mahkeme Üyeleri,

Hakkımda açılan dava ile ilgili olarak şimdilik söyleyebileceğim bunlardır. Halkları zorla "birleştirmeyi" esas alan politikaları gerçek bölücülük olarak değerlendirdiğimden ötürü, aleyhimdeki bölücülük iddialarını reddediyorum.

Yukardaki düşüncelerimi bilgilerinize arz eder, saygılarımı sunarım.

12.05.1993

HOVİTİYA TIRKAN, NİJADPERESTİYA ALMANAN

Destpêk r.16

meşîn û xwepêşandanên xwe piştgiriya vî şerî kirin, siyaseta hovane û nijadperestiye parastin.

Piştî li Solîngenê şewitandina 6 Tirkan, Li Almanya çend rojan li ser hev ji alî Tirkan ve meşîn û xwepêşandanên mezin çêbûn. Tirkên li Almanya neçûn ser karên xwe, zarûkên xwe neşandin dibistanan û kardarên Tirk dikanên xwe venekirin. Di meşîn û xwepêşandanana de dikan û wesayîten Almanan hatin şewitandin, bûyerên nijadperestî hatin protestokirin. Divê ku em Kurd jî ji bûyerên Almanya ders bistînin. Her roj li

Kurdistanê mal, gun û bajarên me tèn şewitandin; jin, zarûk, ciwan, extiyar... mirovên Kurd tèn kuştin. Lê em Kurdên ku li metropola Tirkiyê dijîn çî dikin! Li tevê Almanya hejmera Tirkan di dora milyonekî de ye. Bi tenê li Stenbolê ji sê milyon zêdetir Kurd dijîn. Li Kîjan bajarê mezin ê Tirkiyê Kurd ji milyonekê hindiktir in? Gava ku li Kurdistanê xaniyên me tèn şewitandin û mirovên me tèn kuştin -ku ev bûyer her roj çêdibin- em Kurd jî derê dikanên xwe radin, zarûkên xwe neşinin dibistanan û kar, tev bi hev re derkevin kuçan bimeşin, xwepêşandanana çê bikin, wê dewleta Tirk çî bike?

Mûçink

Amadekar: Bawer Andok

DEFTERA BAVO

Bavo soz da ku ewê ji niha bi şûn ve defterek paqij vebike. Êdî dema defterên qirêjî temam bû. Roj roja defterên paqij e.

Li gor vê yekê dê bavo şewqa xwe jî biguherîne. Ji niha bi şûn ve dema şewqa gilover jî temam bûye. Dê bavo şewqeyek ku li serê "Number One" dinivise bide serê xwe û berê xwe bi Bavê Mezin ve (USA) bike.

Bavo ji defterên rûpelreş hes nake.

Bavo li defterên rûpel sipî û paqij digere. Bavo rûpela deftera heftemîn digere û defterek paqij vedike.

SICILA SEZGÎN

Namzetê serokwezîrtiyê İsmet Sezgin ji paqijiya sicila xwe qal dike. İsmet Sezgin dibêje ku sicila min paqije û serokwezîrtî heqe min e.

Di sicila İsmet Sezgin de ewha tê nivîsîn: "Di pirsra qirkirina gelê Kurd û infazkirina xortên şoreşger de gelek jêhatiyê. Heta niha bi sedan mirovê Kurd daye kuştin, gund û bajarên Kurdistanê xera kiriye, şewitandiyê. Ji ber ku van wezîfeyên xwe baş aniye çih, ji alî Komela Dayikên Tirk ve hatiye xelatkirin. Ew ji kuştina Kurdan zewq distîne."

İsmet Sezgin di wê baweriyê de ye ku ewê bu vê sicila xwe ya paqij bikaribe bibe serokwezîr.

JI BO QURUŞEKÎ

Mêrik çû ku here himamê serê xwe bişo. Dît ku xwediyê himamê di devê derî de bi pêsîra yekî girtiye û pê re pevdiçe, jê pere dixwaze. Tu nebê ye ku serê xwe şuştîye quruşekî wî kême. Mêrik pê re quruşekî derxist û da xwediyê himamê, ye ku serê xwe şuştîye xilas kir.

Piştî ku mêrik serê xwe şuşt, destê xwe avêt cêba xwe, dît ku quruşekî wî jî kême e. Di dilê xwe de got "Ez niha herim îcar wê xwediyê himamê bi pêsîra min bigire. Ez dê çewa bikim."

Mêrik destê xwe berjor kir û ji Xwedê re dua kir û ewha got:

- Xwedawo ya tu quruşekî pere bidî min an jî tu rêyekî vebikî ez ji himamê xelas bibim.

Demekê bi şûn de ji nişka ve dîwarê himamê hilweşiya û mêrik derket derve. Li derve nihart ku yekî parsek destê xwe vekirîye û ewha diqîre:

- Ji bo Xwedê hinek pere!

Mêrik lê zivirî û ewha got:

- Hiş lawo! A niha ji bo quruşekî mala xwediyê himamê xera kir.

MEDYA GÜNEŞİ ABONE FORMU

Adı, Soyadı :
Mesleği :
Adresi :

- 6 Aylık Abone Olmak İstiyorum.
 1 Yıllık Abone Olmak İstiyorum.

Abone Koşulları :

Yurt içi :

6 Aylık : 75 bin TL

1 Yıllık : 130 Bin TL

Yurtdışı :

1 Yıllık: 60 DM, 40 \$

Hesap numarası :

Cemal Özçelik,

Yapı ve Kredi Bankası

İstanbul-Beyazıt Şubesi,

0101322-6 Nolu Hesap

Lütfen abone bedelinin yatırıldığına ilişkin makbuzun bir fotokopisini gazetemize gönderin.

Di roja 23'yê Çileyê Pêşîn a 1992'an de li Almanya, li bajarê Mollnê 3 Tirk di malekê de ji alî Neo-Naziyan ve hatin Şewitandin. Bûyera şewitandina Tirkan di çapeminiya Ewrûpa û Tirkîyê de cîh stand; ev lebat ji alî Almanan û hêzên demokratîk ên dinê de bi tûndî hat protestokirin. Berpirsiyarên dewleta Alman bi xwe beşdarî cenazeyên Tirkan bûn û di hemû beyanên xwe de xemgîniya xwe ya li dijî vê bûyerê anîn ziman; bi alîkariya aborî piştgiya malbatên kesên kuştî kirin. Lê ne tu beyanên dewleta Alman û ne uzir xwestin û piştgiyê, devê Tirkan negirt. Di çapeminiya Tirkîyê de li ser kirinên Hîtlar û dema wî hat rawestîn û nijadperestîya Alman a dîrokî hat bibîranîn. Nivîskarên Tirk di quncikên xwe de ji nijadperestî û "Cirnexweşiya Almanan" qal kirin.

Di ser bûyera Mollnê de çend meh derbas bû; têkiliyên Dewleta Alman û Tirk pêşve çûn, Serokwezîrê Almanya Helmût Kohl Tirkîyê ziyaret kir û di vê gerra xwe de ji li ser sebebên pêşveçûna tevgera Neo-Naziyan sekinî û "temînat" da Tirkan, da ku ewê di pîrsa êrîşên Naziyan ên li dijî Tirkan û biyanîyan de hasas bin. Hê di ser vegera Helmût Kohl de çend roj derbas nebûbû, di roja 29.5.1993'an de li Almanya, li Bajarê Solîngenê di malekê de 6 Tirk hatin şewitandin. Bûyera şewitandina Tirkan wekî bombayekî teqîya. Di eynî rojê de li Bonnê mîtinga rêxistinên Kurdan a bi navê "Meşa Mezin a Azadiya Kurdistanê û Yekîtiya Netewî" hebû. Bûyera şewitandina Tirkan û meşa rêxistinên Kurdan ketibû rojekê ku ev bi xwe jî balkêş e.

Dewleta Tirk a hov a ku Kurdistanê ji gelê Kurd re kiriye doj (cehenem) piştî bûyerên Molln û Solîngenê, dest bi dersên mirovatî û demokrasiyê kir. Kesên ku nizanibe wê bibêje qey bi rastî jî dewleta Tirk girîngiyê dide jiyana mirovan û ji mafên mirovî re hürmet nişan dide.

Hovîtî û nijadperestîya Hîtlar a li dijî gelê Yahûdî ji alî hemû dinê ve tê zanîn. Hemû kes naletê li kirinên Hîtlar ên nemirovî tîne û tu kirinek Naziyan veşartî nemaye. Lê hovîtî û nijadperestîya dewleta Tirk? Haya kê bi çi awayî û çiqas ji hovîtîyên dewleta Tirk heye? Yê ku haya wan jê heye çiqas dikarin li van kirinên dewleta Tirk bipirsin û çî dipirsin? Em biyanîyan deynin aliyekî, em Kurd bi xwe çiqas li rastiya civata xwe dipirsin û li dîroka xwe xwedî derdikevin. Ma gelo di bîra çend Kurdan de ye û çiqas Kurd dizanin ku di serhildana Dêrsimê de, bi hezaran mirovên Kurd bi çi awayî ji alî dewleta Tirk ve hatin şewitandin. Di serhildanên Şêx Seîd û Agiriyê de bi çi awayî Kurd hatin qirkirin; şerê Geliyê Zilan di bîra kê de ye! Em van trajedyên dîrokî deynin aliyekî, îro dewleta Tirk û dewletên din ên ku Kurdistanê di nav xwe de parvekirine çî tînin serê gelê Kurd?

Roj tune ku li Kurdistanê gund neyên şewitandin, mirovên Kurd neyên kuştin. Dewletên dagirker bi tenê qîma xwe bi kuştina mirovên Kurd naynin;

HOVÎTIYA TIRKAN, NÎJADPERESTIYA ALMANAN

● Felat DILGEŞ

ew gundan û bajarên dişewitînin, daristanan didin agir û bi hezaran heywanên gelê Kurd telef dikin. Dewleta Alman li pey qisasên Tirkan digere da ku wan ceza bike, lê dewleta Tirk qisasên Kurdan xelat dike, nişanan bi wan ve datîne. Serokwezîrê Dewleta Alman Weizsäcker ji bo bûyerên Solîngenê "Em xwe şermî dibînin" dibêje, berpirsiyarên dewleta Tirk di pey kuştina Kurdan de, sondên qirkirina gelê Kurd dixwin.

Di pey bûyerên Solîngenê de, di çapeminiya Tirkî de nivîsên li ser nijadperestîya dîrokî a Almanan çap bûn. Tirkên "mirovperwer" bûn parêzvanên mirovatîyê. Di nivîsên li ser Almanan de nijadperestî wekî sêcê hemû Almanan hat nişandan. Nivîskarên Tirk pêwîst nedîtin ku cihêtiyekî bikin navbera Neo-Naziyan û gelê Alman, Dîroka hovane ya Tirkan û qirkirina gelên Ermenî û

dernekave. Di vê berhemê de nimûneyek hovîtîya Tirkan a ewha heye: Dema ku Tirk di şer de yekî dîl digirin, bi saxî wî digurên; hundirê wî tije dikin ka û di kelê de didaleqînin. Yê xwediyê kuştî ji bo ku cenazeyên xwe ji Tirkan bistînin, hewce ye pereyên ku Tirk dixwazin bînin, an na dê yê kuştî bi vî awayî dalîqandî bimîne.

Bêguman em bi tu awayî nijadperestîya Almanan bêgune nabînin. Qirkirina Yahûdîyan rûşeyek dîroka mirovatîyê ye. Hovîtî û nijadperestî ji alî kê de tê bila bê divê were naletkirin. Çewa ku nijadperestîya Almanan tê gunahdarkirin, wusa jî divê ku hovîtîya Tirkan bê protestokirin. Ev sêcên mirovatîyê, ji alî kê de li dijî kîjan gelî bînin kirin ferq nakin. Çî hefî e em dibînin ku rastî ne ewha ye. Dewleta Tirk a ku her roj li Kurdistanê sêcên mirovatîyê dike û destê wê di xwîna gelê Kurd de ye, bi

Dewleta Tirk a bêrû ne li pey parastina mafên karkerên Tirk ên li Alman ya ye; ew li pey nixamtina sêcê û guneyên xwe ye. Ew li pey bi paşxistina tekoşîna netewî ya gelê Kurd e. Yê ku heta qirikê di nav hovîtî û nijadperestiyê de bin, nikarin li dijî hovîtî û nijadperestiyê derkevin. Dewleta Tirk a ku mafê jiyane nade gelê Kurd çewa dikare qala mafên mirovî bike? Berpirsiyarên dewleta Tirk ên ku heta do Almanan di pîrsa mafên mirovî de zêde hîssî didîtin, çewa û bi çi rûyî îro jî nijadperestîya Almanan qal dikin.

Kurd bi bîra Tirkên "mirovperwer" neket. Ger ku nijadperestî di dîroka jiyana gelan de dirha (mora) xwe li qarekerê netewî bixe, deftera Tirkan ji ya Almanan bi tu awayekî ne paqijtir e. Nijadperestîya Almanan wariyek sed sala bîstan e; lê belê dîroka hovîtîya Tirkan gelek kevn e. Peyva "Tirkên hov" di lîteratorê cîhanê de cîh standiye.

Ji pêşiyên Tirkan Cengîzhan bi hovîtîya xwe tê naskirin û hovîtî wekî nasnavê Cengîzhan e. Ne bi tenê Cengîzhan, deftera tu pêşiyek Tirkan ne paqij e. Di dema Osmanîyan de Yavuz Sultan Selîm, Abdulhemîd; di damezirandina Komara Tirkîyê de Enwer Paşa, İsmet İnönü, Mustafa Kemal û gelek pêşiyên Tirkan bi hovîtîyên xwe di dîrokê de tê naskirin.

Di Vakayînama Mateosê Rihayî û Zêdeyîya Papaz Girîgor -ku ev pirtûk di dema hatina Tirkan a Anadolîyê de tê nivîsin- de gelek nimûneyên hovîtîyên Tirkan hene ku yek ji vana jî bîra mirov

awayekî bê şerm dikare ji matên mirovî qal bike. Ma gelo bi rastî jî ev dewlet ber karkerên Tirk ên li Almanya dikeve (!) Ma ne ev dewlet e ku karker û xwendanên Tirk li Stenbol û Enqerê di malan de înfaz dike, bi dehan xortên Tirk di qereqolan de hûnda dike?

Dewleta Tirk a bêrû ne li pey parastina mafên karkerên Tirk ên li Alman ya ye; ew li pey nixamtina sêcê û guneyên xwe ye. Ew li pey bi paşxistina tekoşîna netewî ya gelê Kurd e. Yê ku heta qirikê di nav hovîtî û nijadperestiyê de bin, nikarin li dijî hovîtî û nijadperestiyê derkevin. Dewleta Tirk a ku mafê jiyane nade gelê Kurd çewa dikare qala mafên mirovî bike? Berpirsiyarên dewleta Tirk ên ku heta do Almanan di pîrsa mafên mirovî de zêde hîssî didîtin, çewa û bi çi rûyî îro jî nijadperestîya Almanan qal dikin. Di sala 1992'an de li ser rûdanên bûyerên Newrozê û qirkirina gelê Kurd, dewleta Alman biryara çek nefirota dewleta

Tirk standibû û bi çekên Almanan kuştina mirovên Kurd protesto kiribû. Berpirsiyarên dewleta Tirk û Çapeminiya Tirkî di wê demê de vê biryara dewleta Alman bi vî awayî dinîrxandin: "Almanên ku bi qirkirina Yahûdîyan navê wan derketiye, di pîrsên hindikaniyan de zêde hîssî tevger dikin." Baş e çî bû ku Alman di nav çend mehan de guherîn û bûn "Pîçên Hîtlar". Ev Almanên ku heta çend meh berê di pîrsa hindikaniyan de zêde hîssî bûn, çî zû bûn "Pîçên Hîtlar" man. Dema ku Alman li dijî qirkirina gelê Kurd derdiketin, ew di pîrsa mafên mirovî de zêde hîssî bûn, lê gava ku li Almanya çend Tirk hatin şewitandin êdî ew bûbûn "Pîçên Hîtlar"

Nivîskarê Tirk ê "demokrat" İlhan Selçuk di nivîsa xwe ya bi navê "Tovên Cinawirtiyê" (Cumhuriyet- 31.5.1993) de piştî ku li ser nijadperestîya Almanan a dîrokî radiweste, tê ser pîrsa Kurdî û ewha dibêje: "Çî heye ku Bonn, Li Tirkîyê ji bo tadayên li ser Kurdan carna li hember Enqerê tedbîrên hişk distîne û serî li ambargoyan dide. Di nav herdu welatan de (Almanya û Tirkîye- FD) ferqek heye... Li Anadolîyê -pîr şukur- ne Kurdek şewitandina mala Tirkekî difikire; ne jî Tirkek şewitandina mala Kurdekî di serê xwe de derbas dike; dijminatîyek nijadî tune. Şerê navbera hêzên dewletê û rêxistina PKK'ê hîsên gel neguhartiye; Tirk û Kurd heskirina biratiyê diparêzên."

Roja ku İlhan Selçuk van rêzan dinivîse li Pasûrê, li Mûşê, li Bîngolê, li Bedlîsê, li Agiriyê û li Mêrdînê gundên Kurdan tîne şewitandin, malên Kurdan tîne wêrankirin; bi hezaran bomba bi serê gelê Kurd de tîne werkirin. Du roj beriya vê nivîsa İlhan Selçuk, mirovek Tirkî ku kurê wî li Kurdistanê di şer de hatiye kuştin, di ciyê ku ewê li dijî şerê qirêjî û dagirkeriya dewleta Tirk derkeve de ewha dipeyive: "Hûn li ser navê hukûmatê bi kê re bazar dikin. Mafên mirovî dibêjin, mafên mirovî li kurdê man? Dewlet û gel nayên parastin. Ev bi çi awayî demokrasi ye. 2-3 roj e operasyon tîne kirin, encam tune. Bombayan bi serê wan de wer bikin, bila hemû bimirin. Êdî dilê me di ber van eşan nade(Cumhuriyet, 28.5.1993).

Mirovên Tirk di derheqê gelê Kurd de ewha difikirin. Di ciyê ku ewê bibêje karê kurê min li Kurdistanê çî ye, çîma hûn zarûkên me dişînin vî şerê qirêjî, çîma hûn mafê gelê Kurd ê mazlûm nadin, çîma hûn Kurdan bi saxî di malên wan de dişewitînin de; ew dibêje çîma hûn bombayan bi serê gelê Kurd de wer nakin û bi yek derbekê qira wan naynin.

Ev nimûneyek e, lê belê nimûneyek giştî ye. Divê bê zanîn ku gelê Tirk di derheqê Kurdan de ji vî mirovî cihêtir nafikire. İstisna ne tê de -ku ew qaîdeyan xera nakin- gelê Tirk di pîrsa Kurdistanê de nijadperest e û nijadperest e û nijadperestî jî li Tirkîyê nexweşînek civakî ye. Heta îro bi sedan leşkerên Tirk li Kurdistanê di şerê qirêjî de hatin kuştin, lê Tirkan tu meşînekî li dijî şerê qirêjî çênekirin. Berevajiyê viya wan bi

Dûmahik r. 15

MEDYA
GÜNEŞİ

● Sahibi: Cemal Özçelik ● Genel Yayın Yönetmeni : Osman Aytar ● Yazı İşleri Müdürü: Salih Bal ● Diyarbakır Temsilcisi: Hamdullah Akyol ● Ortadoğu Temsilcisi: Ahmet Cemal ● Güney Kürdistan Temsilcisi: Azad Şatehî ● Avrupa Temsilcisi: Halim Can ● Muhabirler:

Bavê Azad, Mahmûdê Malazgirtî (Almanya) ● Cumalî Gökalp (Hollanda) ● Ferman Seyid (Danimarka) ● Halis Kınalı (İsviçre) ● Seyda Alpten (İngiltere) ● Ahmet Yüzer (Norveç) ● Rojen Xerzî (Fransa) ● Serdar Dicle (Rusya) ● Baran Jiyan (Yunanistan) ● Genco Hasanan (Bulgaristan)

● Yönetim Yeri: İnebey Mah. Valide Camii Sok. No: 50 Kat 4 Aksaray-İstanbul / Tel: 5306831 Faks: 6312515 ● Diyarbakır Bürosu: Güçlü Pasajı Kat:3 Dörtöyl Tel: Fax: 21 80 74 Diyarbakır ● İzmir Bürosu: Cumhuriyet Bulvarı Konak İşhanı No:24 Kat:8/

806 Konak/İzmir ● Avrupa İlişki Adresleri: H.Can, BOX:15216 161 15 Bromma Sweden; M.Malazgirtî, Amande Str.58, 2000 HH 56 Germany

● Abone Koşulları: Yurtiçi / 1 Yıllık: 130 000 TL, 6 Aylık: 75 000 TL, Yurtdışı / 1 Yıllık: 75 DM, 50 \$ ● Yurtdışı Fiyatı / İsveç: 15 SKR, Danimarka: 15 DKR, Norveç: 15 NKR, Almanya: 5 DM, Fransa: 15 FF, İngiltere: 2 Pound, İsviçre: 4 SFR, Hollanda: 3 Florin

● Hesap No: Cemal Özçelik, Yapı ve Kredi Bankası, İstanbul Beyazıt Şubesi, 0101322-6 Nolu Hesap ● Dizgi: Şilan Dizgi ● Baskı: Aydınlar Matbaacılık